

**PS 83/13: Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van
Noord-Brabant op 27 september 2013**

INHOUDSOPGAVE

Index gesproken personen	5
Lijst van de leden van provinciale staten van Noord-Brabant	7
Agenda	9
Opening van de vergadering/vaststellen agenda	11
Herstemming motie M7 inzake vervolgstappen schaliegas	13
Mogelijke winning schaliegas in Brabant	15
Sluiting	54

Index gesproken personen

Berg, H.F. van den, 47
Bouwman, T.J.J., 47
Brunklaus, mw. P.M., 15, 16, 17, 27, 28, 31, 43, 44, 45, 53, 54
Burger Dirven, K.A.J.M., 16, 18, 19, 20, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 38, 48, 53, 54
Geeraedts, mw. M.B.Ph., 12, 13, 14, 31, 32, 37, 43, 44, 45
Griffier, 15
Hattem, A.W.J.A. van, 14, 15, 19, 20, 22, 23, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54
Heijmans, N.G.L., 13, 14, 19, 27, 28, 31, 35, 43, 44, 45, 52
Hout, J.J.C. van den, 40, 41, 42, 43, 50, 51, 52, 53
Iersel, mw. F.C.C.M. van, 33, 34, 49, 53, 54
Kerkhof-Mos, mw. C.C., 12, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 29, 32, 36, 37, 43, 45, 46, 53, 54
Koevoets, H.J.P.E., 21
Kouthoofd, T.P.D., 39
Leenders, H.J.M., 14, 46, 47
Lestrade-Brouwer, mw. M.C., 14
Lopik, A.T. van, 18
Mondriaan, H., 15, 26, 53, 54
Spierings, mw. M.J.G., 24, 25, 28, 29, 30, 47, 48, 52, 53, 54
Voorzitter, 11, 12, 13, 15, 17, 21, 22, 23, 25, 29, 30, 32, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 47, 48, 52, 53, 54
Wel, M.C. van der, 15, 20, 26, 29, 32, 38, 39, 40, 49, 54
Wijers, A.J.H., 21, 22, 39, 40

Lijst van de leden van provinciale staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. drs. C.J.M. Dortmans, griffier

Aarts-Engbers, mw. mr. C.J.M.	CDA	Tilburg
Aarts-van de Loo, mw.ing. J.P.H.	CDA	St.Oedenrode
Agtmaal, ing. J.M.A. van	CDA	Huijbergen
Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Bouman, B.W. <i>tijdelijk lid</i>	PvdA	Hoogerheide
Bouwman, T.J.J.	GroenLinks	Eindhoven
Brenninkmeijer, drs. J.W.	CDA	Helvoirt
Brunklaus, mw. P.M.	GroenLinks	Raamsdonk
Burger Dirven, drs. K.A.J.M.	VVD	's-Hertogenbosch
Burgt, C.H.M. van der	VVD	Helmond
Dol, R.	PVV	Uden
Extel-van Katwijk, mw. A.A.H.C.M. van	CDA	Gemert
Frijters-Klijnen, mw. M.A.J.L.	PVV	Bergen op Zoom
Geeraedts, mw. mr. M.B.Ph.	VVD	Rosmalen
Griensven, E.J.C. van	PvdA	Berkel-Enschot
Gruijthuisen, M.P.J.M. van	VVD	Tilburg
Hageman, ir. J.J.C.	D66	Veldhoven
Harmsen van der Beek, M. ten	VVD	Roosendaal
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Steensel
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Iersel, mw. F.C.C.M. van	SP	Tilburg
Kammen, mw.drs. P. van der	PVV	Tilburg
Kap, M.J.	Onafhankelijke Statenfractie Noord-Brabant	Tilburg
Kardol, mw. J.C.	PVV	Uden
Keijzers-Verschelling, mw.mr. J.C.R.	CDA	Son en Breugel
Kerkhoff, J.	PVV	Valkenswaard
Kerkhof-Mos, mw. C.C.	CDA	Roosendaal
Klitsie, mw.drs. C.G.M.	D66	Tilburg
Knoet-Michels, mw. A.J.H.	PvdA	Vlierden
Koevoets, H.J.P.E.	VVD	Bergen op Zoom
Kouthoofd, T.P.D.	VVD	Eindhoven
Kuijken MSc, R.C.P.	CDA	Bergeijk
Leenders, drs. H.J.M.	PvdA	Breda
Lestrade-Brouwer, mw. M.C.	D66	Boxtel
Liempd, P.J. van	PvdA	Eindhoven
Lopik, ing. A.T. van	VVD	Heesch

Mondriaan H.	50PLUS	Boxtel
Oomen-Peeters, mw. I.N.M.	D66	Diessen
Prins-Afman, mw. drs. M.W.	VVD	Sint Oedenrode
Roozen, mw. C.J.M.	SP	Roosendaal
Slegers, mw. drs. V.T.C.	SP	Tilburg
Smeulders, drs. P.H.M.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Smeulders, S.J.A.H.	PvdA	Helmond
Spierings, mw. M.J.G.	D66	Sint Michielsgestel
Staak, W.R.van der	SP	Boskant
Tsoutsanis-van der Koogh, mw. mr. M.E.	VVD	Breda
Verhees, H.W.	VVD	Someren
Vissers, M.P.	SP	Oosterhout NB
Vught, A.C.J.M. van	CDA	Rijkevoort
Vugt, drs. R.J. van	CDA	Woudrichem
Wagemakers, R.J.J.M.	PvdA	Tilburg
Wel, ir. M.C. van der	PvdD	Rijsbergen
Wijers, A.J.H.	VVD	Oosterhout NB

**EXTRA VERGADERING VAN
PROVINCIALE STATEN VAN NOORD-BRABANT
VRIJDAG 27 SEPTEMBER 2013**

Agenda

- I. Opening van de vergadering/vaststellen agenda
- II. Herstemming motie M7
- III. Mogelijke winning van schaliegas
- IV. Sluiting

EXTRA VERGADERING VAN PROVINCIALE STATEN VAN NOORD-BRABANT OP VRIJDAG 27 SEPTEMBER 2013

Voorzitter: prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koningin/voorzitter PS

Griffier: mw. drs. C.J.M. Dortmans

Volgens de presentielijst zijn 48 leden aanwezig, te weten:

Verhees, mw. Van Iersel, mw. Roozen, Van Gruijthuisen, Van Lopik, mw. Aarts-van de Loo, mw. Aarts-Engbers, Burger Dirven, mw. Brunklaus, Van der Burgt, Bouwman, P. Smeulders, mw. Prins-Afman, Van Vugt, Koevoets, Kuijken, Kerkhoff, mw. Kardol, mw. Frijters-Klijnen, Dol, Van den Berg, mw. Van der Kammen, mw. Van Extel-van Katwijk, Kouthoofd, mw. Kerkhof-Mos, mw. Spierings, mw. Arts, mw. Lestrade-Brouwer, S. Smeulders, Ten Harmsen van der Beek, Hageman, mw. Knoet-Michels, Heijmans, Van der Wel, Van Vught, Van Hattem, Leenders, Van Griensven, Bouman, Mondriaan, mw. Keijzers-Verschelling, mw. Slegers, Altundal, Van Agtmaal, Wijers, mw. Geeraedts, Wagemaker en mw. Tsoutsanis-van der Koogh,

Afwezig zijn 7 leden: Brenninkmeijer, Kap, mw. Klitsie, Van Liempd, mw. Oomen-Peeters, Van der Staak en Vissers.

Opening van de vergadering/vaststellen agenda

De voorzitter opent om 13.00 uur de vergadering en verzoekt allen te gaan staan voor een moment van stilte

De **voorzitter**: Ik merk op dat ons is gebleken dat niet alle leden die er niet zijn, ons daarvan in kennis stellen. Dat veroorzaakt dan een vertraging aan het begin van de vergadering. Het is misschien goed de discipline te herhalen dat leden die niet aanwezig kunnen zijn, dit niet alleen aan de eigen fractievoorzitter maar ook aan de griffie melden. Dames en heren. De fracties van GroenLinks, het CDA, D66, de PvdA en 50PLUS hebben deze extra vergadering van uw Staten aangevraagd, met als onderwerp de mogelijke winning van schaliegas in Brabant. Tevens is aan deze agenda toegevoegd de herstemming over motie M7 inzake vervolgstappen schaliegas. U herinnert zich de onduidelijkheid over de uitslag van de stemming in de vorige vergadering. We hebben toen moeten concluderen dat de stemmen staakten en dat de motie dus overeenkomstig de procedure in deze vergadering in herstemming komt. Die stemming staat zo dadelijk als eerste op onze agenda. Verder is aan de orde de motie die aanleiding was voor deze extra vergadering. Er is een spreektijdregeling met u afgesproken zodat wij mogelijk op tijd voor de straks te houden Statendagen in Ossendrecht klaar zijn met deze vergadering.

Kunnen de Staten met deze vergaderorde instemmen?

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Voorzitter! Ik stem wel in met deze vergaderorde maar ik wil wel wat zeggen over de motie die in herstemming komt. Er was in de vorige vergadering nogal wat verwarring over hoe precies de stemverhouding was. Wij zijn het nog eens nagegaan en nu is ons gebleken dat de motie met 24 stemmen voor en 23 stemmen tegen wel was aangenomen. Mijn vraag aan u is nu, hoe dit reglementair zit. Kunnen we dan nu zeggen dat de motie toch is aangenomen of moeten we toch opnieuw over de motie stemmen?

De **voorzitter**: Er was verwarring vorige keer en die werd veroorzaakt door het feit dat niet bij alle leden duidelijk was dat men bij een stemming ook echt in de zaal moet zijn. Dat houdt rechtstreeks verband met de Grondwet. We stemmen zonder last of ruggenspraak en ieder is individueel gehouden te stemmen. Bij de eerste stemming was daar verwarring over en toen is door de griffie gekeken naar wie er wel en wie er niet zou zijn geweest. Daar is toen in de Staten een besluit over genomen. Dat besluit leidt tot herstemming vandaag. Aan dat besluit kan ik nu niets meer doen. In voorkomende gevallen lijken mij twee dingen verstandig. Het eerste is dat dan maar in de vergadering zelf protest moet worden aangetekend. Ik ken het onderzoek niet dat nadien is gedaan en ik kan als uw voorzitter nu weinig anders doen dan daarvan kennis nemen. Het tweede is dat we in het Presidium over deze kwestie moeten gaan spreken. Dat kan leiden tot een aantal andere maatregelen. Ik heb de griffier gevraagd voorstellen te doen om ervoor te zorgen dat dit soort accidenten niet meer voorkomt, want het is buitengewoon hinderlijk en verwarrend dat dit is gebeurd maar dit kunnen we nu helaas niet meer terugdraaien.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Voorzitter! Ik hoor u nu zeggen dat u het niet wist, maar ik heb het wel tijdig ter kennis van de griffie gebracht. U had het dus misschien ook kunnen weten.

De **voorzitter**: Daar kan ik nu weinig aan doen. Ik ken uw onderzoek niet en ik kan het nu ook niet controleren. Feitelijk is het ook onmogelijk voor mij. We hebben in de vorige vergadering een besluit genomen en dat besluit moet nu ter uitvoering worden gebracht. Het spreekwoord gedane zaken nemen geen keer kan bitterheid opleveren, maar ik kan nu weinig anders.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voorzitter! Ik heb toch moeite met uw uitspraak dat de Staten hebben besloten tot herstemming over te gaan. Ik weet in ieder geval dat ik zelf nogal ongelukkig was met de gang van zaken omdat er geen fotografische opname was van wie er wel en wie er niet in de zaal aanwezig was. Ik meen dat het vooral u was die constateerde dat bij de stemming niet iedereen aanwezig was die wel was meegeteld en dat u daarom besloot vast te stellen dat de stemmen staakten en dat de stemming moest worden overgedaan. Die zal dus vandaag plaatsvinden. Maar daarover is door de Staten voor zover ik mij herinner geen uitspraak gedaan. Ik was er in ieder geval bijzonder ongelukkig mee.

De **voorzitter**: Misschien moet ik mij preciezer uitdrukken. Toen er onduidelijkheid was hebben wij de griffie gevraagd het precies uit te zoeken. Dat is in die vergadering gemeld en dat is toen niet weersproken. Op grond daarvan volgt automatisch herstemming in de volgende vergadering.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Als u het mij toestaat zou ik toch een ordevoorstel hierover willen doen, want ik vind het een heel vreemde zaak dat als hier effectief een stemming heeft plaatsgevonden met een bepaalde uitslag, die niet zou gelden. Het lijkt mij dat wij onszelf de tijd moeten gunnen en gezien de strekking van de motie lijkt mij dat ook geen probleem, om goed uit te zoeken wat eventueel de consequenties zijn. U zegt dat we een besluit hebben genomen maar we hebben geen besluit genomen. Doordat de stemmen staakten hebben we geen besluit genomen. We hoeven dus ook niets terug te draaien. Volgens mij strekt het aannemen dan wel het wegstemmen van deze motie niet tot enig gevolg voor het verdere verloop van deze vergadering. Ik zou daarom willen voorstellen ook na bespreking in het presidium er een volgende keer op terug te komen en daarom de motie aan te houden. Maar daarover gaat natuurlijk de indiener en dat is de VVD-fractie.

De **voorzitter**: Ik zei: een besluit genomen. Ik moet mij preciezer uitdrukken. Het feit dat we in die vergadering hebben geconstateerd dat de stemmen staakten, leidt tot het in herstemming brengen in de volgende vergadering. Dat is de gangbare procedure. In die zin staat het hier ook zo geagendeerd. Die agenda staat ter discussie en mevrouw Geeraedts kwam met de vraag of het wel zo moet. In beginsel moet het ook zo, tenzij een ander voorstel wordt gedaan. Daarover kunnen we dan stemmen. Als de Staten de motie willen aanhouden en een nader onderzoek gelasten, kan ik daar mee leven maar ik weet niet of het wat oplevert want dat onderzoek vraagt om de beschikbaarheid van beelden. Mevrouw Geeraedts meldt dat ze onderzoek heeft gedaan. Ik ken dat onderzoek niet en ik weet ook niet of het wettelijk en overtuigend tot een andere conclusie kan leiden.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Voorzitter! De CDA fractie vroeg of er een plaatje van is. Dat was er voor een groot deel. Zo hebben wij geconcludeerd dat het niet klopt. Maar ik voel er weinig voor de motie aan te houden. Ik wil alleen gezegd hebben dat ik het erg onzorgvuldig vind dat de gang van zaken zo is en kennelijk ook kan gaan. Laat de motie in herstemming komen maar ik moet wel zeggen dat ik het een heel treurige gang van zaken vind.

De **voorzitter**: Mevrouw Geeraedts, daarmee heeft u een punt. Dit is gewoon niet goed gegaan en het moet beter. Daarom zullen er in de volgende presidiumvergadering voorstellen liggen om te voorkomen dat dit niet meer kan gebeuren. Blijkbaar is er in de routines iets geslopen waardoor dit kon gebeuren. Het hoort niet zo te gaan, het is slordig en het mag niet meer. Daar hebben we nu in die zin weinig aan. Laten we daarom nu tot herstemming overgaan.

Herstemming motie M7 inzake vervolgstappen schaliegas

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 20 september 2013,

overwegende dat:

- *de minister een brief aan de Tweede Kamer heeft gezonden op 18 september 2013;*
- *de commissie MER een advies heeft uitgebracht op de rapportage van Witteveen + Bos;*
- *de minister heeft besloten dat een structuurvisie/ plan-MER zal worden opgesteld waarmee voor alle potentiële locaties in Nederland inzicht wordt gegeven in de te verwachten invloeden op milieu, veiligheid, landschap (incl. cultureel erfgoed) en natuur mocht worden besloten tot winning van schaliegas over te gaan;*
- *de minister ruime gelegenheid geeft voor inspraak en overleg;*
- *de minister het belangrijk vindt regionale belangen in zijn afweging te betrekken;*
- *de minister heeft gemeld dat het moratorium op proefboringen wordt verlengd gedurende de structuurvisie/ plan-MER;*
- *in het Statenvoorstel 49113A "Beleid Ondergrond" is opgenomen dat GS in STRONG maximaal gebruik maken van de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op ordening van de ondergrond door het Rijk,*

verzoeken GS om,

- *een actieve rol te spelen in het proces voor inspraak en overleg genoemd in de brief van de minister aan de Tweede Kamer op 18 september 2013;*
- *specifiek voor Brabant de in de brief genoemde invloeden op milieu, veiligheid, landschap (incl. cultureel erfgoed) en natuur duidelijk in kaart te brengen;*
- *PS over de voortgang van het proces met enige regelmaat te informeren en pas dan het onderwerp schaliegas te agenderen voor besluitvorming in PS wanneer de in de brief genoemde structuurvisie/ plan-MER openbaar is gemaakt,*
en gaan over tot de orde van de dag."

In herstemming komt motie M7, ingediend in de vergadering van 20 september 2013

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Voor.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Tegen.

Wij zijn het niet eens met het tweede verzoek aan het college om specifiek voor Brabant de in de brief genoemde invloeden op milieu, veiligheid, landschap inclusief cultureel erfgoed en natuur duidelijk in kaart te brengen. Die opdracht heeft de minister zichzelf toebedeeld en ik vind dat we dat in Brabant niet moeten overdoen.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De heer **Leenders** (PvdA): Tegen.

Mevrouw **Lestrade-Brouwer** (D66): Tegen.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Tegen.
Met dezelfde stemverklaring als het CDA.

De heer **Mondriaan** (50PLUS): Tegen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **voorzitter**: De heer Kap van de fractie van de OSN is afwezig.
Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SP en de PVV voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen zodat deze motie is aangenomen met 24 stemmen voor en 22 stemmen tegen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! Onze telling komt uit op 23 tegen 22 stemmen. Het is misschien een formele opmerking maar het moet hier wel zorgvuldig gebeuren.

De **voorzitter**: Ik moet nu toch echt afgaan op wat de griffie mij meldt.

De **griffier**: Op dit moment bevinden zich elf leden van de fractie van de VVD in de zaal, negen van de fractie van het CDA, zes van de fractie van de SP, zeven van de fractie van de PVV, vijf van de fractie van de PvdA, drie van de fractie van D66, drie van de fractie van GroenLinks, een van de fractie van 50PLUS en een van de fractie van de PvdD. Dan komen wij op 24 stemmen voor: de fracties van VVD, SP en PVV hebben voorgestemd. 11, 6 en 7 is samen 24. De fracties van het CDA, de PvdA, D66, GroenLinks, 50PLUS en PvdD hebben tegen gestemd: totaal 22 stemmen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank voor de zorgvuldigheid.

Mogelijke winning schaliegas in Brabant

De **voorzitter**: Dames en heren. We gaan nu over tot het volgende agendapunt, de mogelijke winning van schaliegas in Brabant. Dat is het onderwerp van deze agenda en toevalligerwijs ook het onderwerp van de eerste motie. Maar dat berust uiteraard op puur toeval.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Voorzitter! GroenLinks heeft het initiatief genomen om in een aparte vergadering te kunnen spreken over schaliegaswinning in Brabant zodat de leerrijke informatie van deze ochtend meegenomen kon worden. En laat ik meteen duidelijk zijn. Hierdoor zijn wij er nog meer van overtuigd geraakt waarom we dit niet moeten willen. Dit moeten we niet willen in Brabant, en ook niet in Nederland. Daarom zijn we ook mede indiener van de motie die het CDA zo zal indienen namens de meerderheid van de Staten. We hebben geen schaliegas nodig om de transitie naar duurzame energie mogelijk te maken. Onze grootste opdracht is om zo snel mogelijk van fossiele brandstoffen af te komen en overschakelen op schone energie. Dat zijn we aan mens, dier en milieu verplicht. Schaliegas is, alweer, een extra blokkade in de transitie naar schone energie. We hebben het niet nodig en we willen het niet! Stel je voor: Het Groene Woud, Landschap van Allure, waar met veel liefde voor de natuur en mens een

aantal projecten leven in wordt geblazen, gaat het werkveld worden van een boormaatschappij. Voor de winning van schaliegas is veel energie en water nodig en het is ingrijpend voor het landschap. Het ondergronds kraken van steenlagen geeft zowel ondergronds als bovengronds gebiedsvervuiling. En dat is niet zomaar opgeruimd! De frackingvloeistof is giftig, het sterk vervuilde water moet worden opgeslagen en schoongemaakt. Dit kan leiden tot grondwatervervuiling en ons drinkwater bedreigen. Voorzitter, ik moet er niet aan denken wat er gebeurt als het misgaat in ons dichtbevolkte en vruchtbare Brabant.

Voorzitter. Waarom zou je heel veel extra moeite willen gaan doen en grote ecologische risico's nemen? Het lijkt erop alsof de enige reden geld is. En waar gaat dit geld naar toe? Voornamelijk naar bedrijven zoals het Britse Cuadrilla en de Nederlandse Staat zou bij winning 40% krijgen. Wie draait op voor de negatieve gevolgen: de mensen en het milieu in Brabant.

Op bezoek in Helvoirt bij een mogelijke proefboorlocatie waren er veel mensen van allerlei achtergrond (dus zeker niet alleen milieubewuste GroenLinkers) die zeer bezorgd en zelfs bang waren. Niet voor niets hebben steeds meer gemeentes zich schaliegasvrij verklaard. Dat zijn er nu 27 in Brabant.

Voorzitter, GroenLinks is geen partij om met allerlei doemscenario's aan te komen zetten, maar met alle informatie die bij ons bekend is, hebben wij totaal geen enkel goed woord over voor de winning van dit gas. Dus ook geen onderzoeken om te weten hoeveel gas er zit, geen proefboring, ook niet door de overheid. Jan Willem Atsma van Schaliegasvrij Nederland zei het vanochtend heel erg mooi: Waarom een proefboring als je toch weet dat we niet willen boren?

De heer **Burger Dirven** (VVD): Mevrouw Brunklaus zegt nu: We willen geen onderzoeken. Dus ze wil niet eens de feiten op een rijtje krijgen. We hebben vanochtend bij de beeldvorming gehoord dat de welvaart die we hebben, onder andere te danken is aan de gasinkomsten. We leven drie jaar langer dan onze zuiderburen, de Belgen, zo hebben we vanochtend gehoord. Nu wil mevrouw Brunklaus gewoon de feiten niet op een rijtje krijgen.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Dat was vanmorgen een van de argumenten die we hebben gehoord maar we hebben ook gehoord dat als we overschakelen naar duurzame energie, schone energie, we die winst ook kunnen pakken want dan hoeven we op termijn niet eens meer voor onze energie te betalen. Het is maar welke argumenten men weegt. Natuurlijk zijn wij voor welvaart voor Nederlanders maar er zijn grenzen en welvaart voor het milieu en de mensen die daar leven, is heel erg belangrijk.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Nu zegt mevrouw Brunklaus dat het maar is welke argumenten men neemt. 14% duurzame energie is onze doelstelling in 2020. Waar komt die andere 86% vandaan?

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): We hebben nog gas in Slochteren. Dat kan een deel van de voorziening zijn. We kunnen gas van elders halen. We zouden er ook voor kunnen kiezen gas niet meer te exporteren maar in Nederland te houden omdat we het

zelf nodig hebben. Dan hebben we geen inkomsten daaruit en moeten we misschien zien waar we op een andere manier geld vandaan kunnen halen.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus, komt u tot een afronding. U hebt nog 15 seconden.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Ik was toe aan mijn laatste zin. Het is volslagen gekheid als dit gebeurt en het leidt ons, Brabant en heel Nederland, af van het rechte pad van de transitie naar de vergroening van de energie. De motie zal zo meteen door het CDA worden ingediend.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voorzitter! We hebben vandaag van u 5 minuten gekregen voor een bijdrage aan dit debat. Dat vinden wij eigenlijk te weinig om recht te doen aan alle aspecten van zo'n belangrijk onderwerp. Maar goed, het is niet anders. Laat ik beginnen met u en uw medewerkers heel hartelijk te danken voor de uitstekende ochtend die vanmorgen is georganiseerd en waar we veel informatie hebben gekregen, die de fractie van het CDA overigens al had, maar het is toch goed alles weer eens op een rijtje te krijgen en ook vragen te kunnen stellen.

Het was in 2011 toen ik namens de CDA-fractie met drie van onze CDA-Tweede Kamerleden op werkbezoek naar Haaren ging op uitnodiging van burgemeester Frans Ronnes. We bekijken daar ter plekke locaties die in beeld waren voor proefboringen naar schaliegas. We werden uitvoerig geïnformeerd door een bewonerscomité dat zich grote zorgen maakte. Met hen en met het college is indringend van gedachten gewisseld over de mogelijke veiligheidsrisico's voor mens, milieu, natuur en landschap. Later bleek gelukkig de minister gevoelig te zijn voor de argumenten van de Tweede Kamer. Die heeft destijds dat onderzoek naar de risico's gestart. Duidelijk is dat de veiligheid voor mensen die er wonen een ongelooflijk belangrijke behoefte is, zelfs de secundaire behoefte in de hiërarchie van Maslow.

Op 26 augustus toen minister Kamp na het verschijnen van het rapport van Witteveen+Bos aankondigde na de zomer van 2014 te beginnen met proefboringen naar schaliegas, heeft de CDA-fractie zich dringend beraden over onze opstelling ten aanzien van de proefboringen en mogelijke winning van schaliegas in Brabant. De zorgen van Brabanders over de risico's waren er immers intussen niet kleiner op geworden. Bij boren naar schaliegas in een dichtbevolkte provincie als Brabant die bovendien de ambitie heeft het Brabantse natuurnetwerk volledig te realiseren, met een Nationaal Landschap om de hoek, is de gewenste people, planet, profit balans ons inziens niet in evenwicht en dan druk ik mij nog eufemistisch uit.

Voorzitter. De CDA-fractie kiest principieel en consequent voor de koers die Brabant zelfbewust en welbewust is ingeslagen. Dankzij de Essent-middelen is er in de vorige bestuurdersperiode immers een belangrijke stap gezet op weg naar de verduurzaming van het energie- en grondstofgebruik, met onder andere voor 71 miljoen euro investeringen in zonne-energie en in zonne-energie en biobased economy. Vlak voor de zomer van 2013 kozen Provinciale Staten voor de tweede tranche investeringen waarvan voor 60 miljoen euro in energietransitie en besparingen. Zelf had de CDA-fractie via een eigen energienota, die aan u is aangeboden, uitdrukkelijk voor die koers gepleit. We beseften maar al te goed dat fossiele brandstoffen eindig zijn en dat we moeten inzetten op duurzame, schone en herwinbare energie. We zijn extra geïnspireerd door

bijvoorbeeld energiebesparingsactiviteiten met investeringsgaranties, georganiseerd door de gemeente Tilburg, waarvan we al in 2011 in Berkel-Enschot kennis namen en onder andere ook door coöperatieve zonne-energie-initiatieven die inmiddels op tientallen plaatsen in Brabant zijn ontstaan.

Het CDA is van mening dat het boren naar schaliegas oude energiebeleid is die onze provinciale duurzame energiestrategie frustreert. Ook burgerinitiatieven worden erdoor ontmoedigd. Daarnaast worden ook in het rapport van Witteveen+Bos risico's van velerlei aard gesignaleerd.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Mevrouw Kerkhof zegt dat het winnen van schaliegas oude energiebeleid is. Zou het ook oude energiebeleid zijn als het gas was dat op een conventionele wijze kon worden gewonnen zoals dat in Groningen gebeurt?

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Het aardgas in Groningen is een bestaande voorraad waar we in principe nog 30 jaar mee verder kunnen. Omdat we het exporteren doen we er maar 15 jaar mee. Wij vinden dat we intussen die tijd moeten benutten om veel meer in te zetten op duurzame energie. Landen als Zweden en Finland hebben intussen 20% van hun energievoorziening bestaan uit duurzame energie. Ik zal aan het eind van mijn betoog laten weten, hoe wij denken dat het hier ook zal kunnen. Wij gaan een oproep aan het kabinet doen er veel sterker op in te zetten, veel meer dan het energie-akkoord op dit moment doet.

De heer **Van Lopik** (VVD): Als mevrouw Kerkhof nu dat optelsommetje maakt en kijkt naar die 15 jaar die we nog over hebben als we blijven exporteren -- wat mij een erg laag aantal lijkt -- dan ziet zij toch wel dat we het niet halen om een nieuwe transitie methode te ontdekken? Dan hebben we toch meer tijd nodig en meer vormen van energie? Dan zou dit toch een aardige tussenoplossing zijn?

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik weet niet of de heer Van Lopik er vanmorgen ook was - ik heb hem niet gezien -- dan had hij van deskundigen gehoord dat er op de hele wereld voldoende fossiele brandstoffen zijn. Dan vinden wij dat we in een dichtbevolkt land als Nederland, met de risico's die men hier loopt en aardbevingen die extra risico's met zich meebrengen, dit niet moeten doen.

De heer **Van Lopik** (VVD): Mevrouw Kerkhof heeft ook gehoord dat we daardoor extra gas moeten importeren en dat brengt onze betalingsbalans wel in een heel moeilijke positie.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Het is de vraag of het onze betalingsbalans in een moeilijke positie brengt. Dat heb ik vanmorgen geen enkele deskundige horen zeggen. We betalen dan gewoon de importprijs. De staat legt er nog eens ongeveer de helft aan belastingen bovenop. Dat blijft gewoon zo en dat betaal je gewoon voor je gas.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Mevrouw Kerkhof spreekt over de risico's die het heeft. Er is vanmorgen over risico's gesproken maar loopt zij nu niet wat voor de muziek uit of voor de muziek weg nu door de minister een MER-rapport is aangekondigd waarin al die

zaken worden meegenomen, zaken ondergronds, zaken bovengronds, het Rhatenau-instituut, een breed draagvlak, al die zaken worden daarin meegenomen. Nu heeft zij het sec over die risico's terwijl we nog niet eens goed in kaart hebben gebracht welke die risico's zijn, ook op specifieke locaties zoals vanochtend genoemd.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Het is waar dat ze niet locatiespecifiek zijn. Witteveen+Bos hebben overigens een heel indrukwekkend lijstje gemaakt van alle risico's die er zijn. Zo'n zelfde risicorapportage hebben ze voor de EU gemaakt waarvan de meeste door hen gesignaleerde risico's high risk waren. Het rapport van Witteveen+Bos geeft nu aan dat ze beheersbaar zouden zijn. Hoe het ook zij, het zijn en blijven risico's. Ook vanmorgen hebben we de deskundigen horen zeggen ze niet uit te sluiten, o.a. gewoon door menselijk falen. Moet je dat willen als je een andere koers kunt inslaan? Het CDA kiest voor die andere koers.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Als mevrouw Kerkhof dat nu over anderhalf jaar zegt als alle feiten op een rijtje staan, dan zou ik me misschien nog bij haar kunnen aansluiten maar zij loopt nu gewoon veel te ver voor de zaken vooruit.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Wat mij opvalt is dat we in Nederland altijd weten van uitstel. Wij vinden dat we moeten doen wat Zweden en Finland intussen al lang hebben gedaan: duurzame energiewetgeving met alle kracht bevorderen en niet nog eens anderhalf jaar in de ijskast zetten.

De heer **Van Hattem** (PVV): Zweden en Finland zijn leuke voorbeelden maar zij gebruiken waterkrachtenergie uit hoogteverschillen en die hebben we in Nederland niet. Ik vind het dus geen realistisch voorbeeld van mevrouw Kerkhof.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Jammer.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Een vraag aan mevrouw Kerkhof over de intentie van de motie. Het gaat om een punt waarop de VVD haar al een paar keer heeft geïnterrupteerd. Is het belang van de motie om voor nu en voor de eeuwigheid uit te sluiten dat er ooit in Brabant wordt geboord naar schaliegas of is deze motie vooral bedoeld om het provinciaal belang, het landschappelijk belang, het milieubelang en het belang van het water op een zo goed mogelijke manier vast te leggen.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Dat laatste is zeker het geval. Het gaat uiteraard om onze provinciale belangen. Daarvoor staan wij met z'n allen hier. Ik ga niet zeggen wat de toekomst brengt. Ik vind dat we als Staten niet voor de lange termijn kunnen zeggen wat er moet gebeuren. Misschien kunnen er in de verre toekomst allerlei energetische overwegingen zijn om het wel te doen. Daar gaan wij niet over. We staan nu voor de belangen, we moeten nu risico's afwegen. Wij vinden als CDA nu dat wij deze keuze niet moeten maken maar moeten kiezen voor duurzame energiewetgeving.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Als de motie wordt uitgevoerd en GS met een voorstel komen om eventueel zaken in de Provinciale milieuregeling vast te leggen,

dan is dat voor haar niet iets wat onomkeerbaar is en dus tot voor de eeuwigheid vast staat. Voor mij is dat niet zo en ik neem aan voor haar ook niet.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik heb er nooit doekjes om gewonden, ook niet toen wij ons persbericht en de motie uitbrachten, dat wij ons ook realiseren dat wij met ons allen een provincie zijn en dat het Rijk ons altijd kan overvleugelen en besluiten van deze Staten kan doorbreken. Dat is zo en ik zou ook niets in die hiërarchie willen veranderen. Het is jammer maar het is niet anders. Ik ben al blij dat de minister nu in zijn brief van 18 september erkent dat hij aan de lokale en regionale overheden meer zeggenschap en zelfs inspraak wil toekennen. Dat was daarvoor niet geregeld.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik kom nog even terug op de korte reactie: jammer. Zegt mevrouw Kerkhof daarmee eigenlijk dat alle feiten haar niet uitmaken en dat zij in feite uitgaat van factfree politics? Dan kunnen we geen fatsoenlijk debat meer voeren.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Nee, zo heb ik dat niet bedoeld. Feit is dat die landen voor een veel hoger percentage aan duurzame energie doen. Dat heeft ook te maken met de wijze waarop het politieke bestuur in die landen heeft gekozen voor de inzet van bepaalde middelen. Het is waar, daar speelt waterkracht een belangrijke rol in. In Noorwegen hebben ze eigen olie; dat is helemaal gemakkelijk. Maar dat is geen duurzame energie. Ik denk dat onze regering harder zou moeten inzetten op het realiseren van herwinbare en hernieuwbare energie, schone energie en duurzame energie. We moeten ons niet vastklampen aan nog kleine voorraden of misschien wat grotere voorraden fossiele grondstoffen.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Dat doen wij al. Al die duurzaamheidslagen, 14%, 16%, gaan wij ook maken, ook de nationale overheid.

Stel dat deze motie wordt aangenomen, hoe denkt u dan een juridisch goede en houdbare verordening te kunnen opstellen waarin wordt opgenomen wat in de motie is gesteld. Ik heb daar mijn twijfels over.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Wij verzoeken het college eens goed te kijken naar de juridische mogelijkheden om het verzet tegen het boren naar schaliegas te optimaliseren. Het kan via de PMV (Provinciale Milieuverordening) gaan -- dat was het advies van de POC (Provinciale Omgevingscommissie) -- en het kan waarschijnlijk ook via de Verordening ruimte. Die is nu nog niet dichtgetimmerd. Wij vragen het college uitdrukkelijk ook naar de juridische aspecten te kijken die daarmee samenhangen.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Als nu blijkt dat dat niet lukt, wat dan?

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Dan denk ik dat we met de PMV in de hand en heel aardig eindje komen. Dat is het juridisch advies dat wij van onafhankelijke instanties hebben gekregen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Mevrouw Kerkhof zei zojuist dat het Rijk meer inspanningen moet leveren voor duurzame energie en dat ben ik helemaal met haar eens

maar ik denk dat we ook de hand in eigen boezem moeten steken. Is zij met mij van mening dat wij tegen alle mensen in Boxtel, Haaren en Helvoirt die met de problematiek te maken kunnen krijgen, moeten zeggen dat de provincie zich ook gaat inspannen voor meer duurzame energie en zo ja, hoe.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): De provincie spant zich in en daar heb ik daarstraks de voorbeelden van gegeven. Met de twee tranches van de Essent-middelen zijn al zeer aanzienlijke bedragen ingezet om de energietransitie te bevorderen. U zult het CDA aan uw zijde vinden om dat nog met versterkte kracht te doen.

De heer **Koevoets** (VVD): In de motie wordt gesproken over het boren naar schaliegas. Nu praat mevrouw Kerkhof over het verduurzamen van energie. Zij wil geen fossiele brandstoffen meer. Moet ik de motie zo uitleggen dat het niet alleen om schaliegas gaat maar dat zij tegen het boren naar alle vormen van fossiele energie is?

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ja, het hangt er vanaf welke discussies zullen worden gevoerd rond risico's. Ik weet niet of de risico's bij andere fossiele grondstoffen zo groot zijn. Schaliegas is nu actueel. Men weet dat Cuadrilla zelfs een vergunning heeft om te boren. Dat is actueel. Die discussie speelt nu ook op landsniveau. Wij vinden dat we daarin stelling moeten nemen.

De heer **Koevoets** (VVD): Ik stel met mevrouw Kerkhof vast dat de minister daarvan heeft gezegd verder onderzoek te laten doen. Ik begrijp nog steeds niet waarom zij dat niet wenst af te wachten. Zij praat over de verdere risico's maar het lijkt mij zinnig die eerst af te wegen alvorens een standpunt in te nemen.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): De minister heeft de risico's zelf gepresenteerd via het rapport van Witteveen+Bos. Het is een feit dat het geen locatiespecifiek onderzoek was maar de algemene risico's bij het boren naar schaliegas zijn daarin beschreven en wij vinden dat wij die niet bewust hoeven te lopen als we een andere keuze maken.

De **voorzitter**: Nee, geen interrupties meer. Het is een herhaling van zetten. Mevrouw Kerkhof, rondt u uw betoog af.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Wij vinden dus het boren naar schaliegas oude energiepolitiek. Wij zien graag dat burgerinitiatieven daardoor niet worden ontmoedigd. Onze motie noemt een aantal risico's die ook Witteveen+Bos signaleren en wij maken ons daar wel zorgen over. Juist wij als politici in Brabant zouden meer dan ver onze nek moeten uitsteken om het fossiele tijdperk niet te verlengen maar te kiezen voor omschakeling naar duurzame, toekomstbestendige schone energiebronnen.

De heer **Wijers** (VVD): Voorzitter! Wat het als politici uitsteken van onze nek betreft vraag ik mij af of het niet veeleer een verantwoordelijkheid van politici is belangrijke besluiten te nemen op het moment dat alle informatie op tafel ligt. Van het CDA waren we dat in het verleden wel gewend. Het is een grote koersverandering van het CDA. Mijn concrete

vraag is nu wat het toch op tegen is wat het CDA betreft om alvorens een besluit over schaliegas in Brabant te nemen eerst te wachten totdat alle informatie op tafel ligt.

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. Het is een herhaling van eerdere vragen.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voorzitter! Ik wil de heer Wijers graag antwoorden dat wij kiezen voor een andere strategie, voor duurzaamheid. Dan hoeft u dus niet nog eens naar schaliegas te gaan boren. Die keuze maken wij vandaag duidelijk en wij vragen het college er alles aan te doen om daaraan behulpzaam te zijn.

De heer **Wijers** (VVD): Dan kloppen de woorden van mijn collega van zo-even. Vanuit dezelfde redenatie zou u dan ook moeten besluiten te stoppen met gaswinning in Groningen.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik zou zeggen: zeg het eens tegen uw collega's in Groningen.

Voorzitter. Als er een TGV rijdt kies je niet voor een boemeltje, zo zei een collega onlangs toen het over deze keuze ging. Daarvoor heeft het CDA de motie Brabant schaliegas-vrij gemaakt. Die dienen wij samen in met de SP, de PvdA, GroenLinks en D66 als een belangrijk signaal van Provinciale Staten aan het kabinet en aan de Tweede Kamer. Dat signaal heeft de minister, al blijven wij het principieel met hem oneens, gelukkig deels al wel opgepikt, mede dankzij het rapport van de MER-commissie en andere verstandige adviezen. Zijn brief van 18 september komt meer tegemoet aan de betrokkenheid van lokale en regionale overheden, schort de proefboringen alvast op en biedt bij het opstellen van de structuurvisie plan-MER ruimte voor inspraak en overleg.

De **voorzitter**: Mevrouw Kerkhof, u moet nu echt afronden.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voorzitter! Dat doe ik in twee zinnen. De CDA-fractie zou willen dat op nationaal niveau met veel meer gedrevenheid werd gekozen voor hernieuwbare duurzame energie, met ambitieuze duurzame doelstellingen die er echt toe doen, en leiderschap dat die richting aangeeft en daarvoor draagvlak organiseert. Wij hopen dat u dat in uw contacten met Den Haag ook wilt overbrengen.

Tot slot wil ik u vragen bij de minister te pleiten voor het intrekken van de al meer drie jaar niet benutte opsporingsvergunningen in Brabant.

Overigens zijn wij van mening dat Loesje gelijk heeft: schaliegas, laat maar zitten.

De heer **Van Hattem** (PVV): U houdt nu een pleidooi om extra in te zetten op duurzame energie. Als aan die duurzame energie hogere kosten zijn verbonden, wilt u dan de rekening daarvoor neerleggen bij de nu toch al extra belaste burger op dit moment, die dan een hogere rekening moet betalen voor uw wens voor duurzame energie?

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Hoe weet u dat dat duurzame duur is?

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik zeg: als het duurder is.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik ga niet op als-vragen in. U suggereert dat duurzaam duur is. Quod non.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik hoop dat u kunt aantonen dat het niet zo is maar dat kunt u dus ook niet.

De **voorzitter**: Door de leden mw. Kerkhof-Mos, Heijmans, Van Griensven, mw. Brunklaus en mw. Spierings wordt de volgende motie voorgesteld:

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 27 september 2013,

kennis genomen hebbend van de intenties van de Minister van Economische Zaken om mede op basis van het rapport van Witteveen+Bos na de zomer 2014 over te gaan tot (proef)boringen naar schaliegas in Brabant, waarvoor mogelijk tientallen locaties in Het Groene Woud e.o. in beeld zijn,

constaterende dat:

- *Provinciale Staten eind 2010 bij de 1e investeringstranche flinke stappen hebben gezet om tot energietransitie in Brabant te komen als kans voor innovatie én duurzaamheid;*
- *medio 2013 is ingestemd met de 2e tranche investeringsagenda, waarin o.a. het Energiefonds is opgenomen, bedoeld om een forse impuls te geven aan energietransitie en -besparing waarbij het gebruik van fossiele brandstoffen zoveel mogelijk wordt beperkt en waarmee gekozen is voor een duurzame, toekomstbestendige energiestrategie,*

overwegende dat:

- *de motie 'Brabant schaliegas-vrij' om bovenstaande redenen juist vanuit onze provincie moet worden beschouwd als een belangrijk signaal aan het kabinet, de minister van EZ en de Tweede Kamer om niet te kiezen voor het (proef)boren naar nieuwe fossiele brandstoffen, maar in te (blijven) zetten op toekomstbestendige schone energie;*
- *het draagvlak bij (groepen) burgers voor duurzame, schone energie in Brabant bijzonder terrein wint;*
- *het (proef)boren naar schaliegas onze provinciale duurzame energiepolitiek ernstig frustreert;*
- *boren naar schaliegas velerlei veiligheidsrisico's met zich meebrengt, o.a. voor de drinkwatervoorziening en de kwaliteit van het grondwater evenals het risico op aardbevingen;*
- *het boren naar schaliegas natuurgebieden aantast én door de boortorens een enorme ontsiering betekent van het (Nationaal) Landschap van Allure Het Groene Woud (waarin de provincie de komende jaren extra gaat investeren),*

kennis genomen hebbend van het ongevraagd advies van de Provinciale Omgevingscommissie van 22 augustus jl.,

verzoeken het college van GS om:

1. *aan Provinciale Staten op korte termijn een juridisch houdbaar voorstel te doen om de Provinciale milieuverordening zodanig aan te passen dat het gehele grondgebied*

- van Noord-Brabant wordt aangewezen tot boringsvrije zone als het gaat om de (proef)winning van schaliegas;*
- 2. daarbij alle overige noodzakelijke PMV-tekstwijzigingen te betrekken, die dienstbaar zijn aan de bescherming van het grondgebied van Noord-Brabant tegen ongewenste (proef)boringen naar schaliegas;*
 - 3. (extern) advies in te winnen om te bezien of het wellicht opportuun is ook in de Verordening ruimte Noord-Brabant het (proef)boren naar schaliegas te verbieden;*
 - 4. deze motie onder de aandacht te brengen van het kabinet en de Tweede Kamer vóór zij overgaan tot enige besluitvorming aangaande schaliegas;*
 - 5. de Staten zo spoedig mogelijk schriftelijk te rapporteren over de invulling van de motie in verband met het mogelijke plenaire debat in de Tweede Kamer in week 42 of kort na de herfstvakantie-midden 2013,*
en gaan over tot de orde van de vergadering.”

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslaging. Zij krijgt nr. M1.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Helaas is de spreektijd te kort om alles te zeggen wat er toe doet in dit debat. Laat ik beginnen met een duidelijk standpunt en het zal u niet verbazen, aangezien wij de motie mede indienen, dat wij voor de motie zullen stemmen. Wij vinden het van belang dat wij nu vanuit Brabant een helder signaal afgeven aan de fractie van de Tweede Kamer en in het bijzonder aan minister Kamp. Ruim een jaar geleden waren hier ambtenaren van het ministerie die aan ons vroegen wat voor onderzoeksvragen wij hadden ten aanzien van schaliegas. Vele van onze vragen zijn niet gehonoreerd. Zo wensen wij als Brabant niet behandeld te worden. De Brabanders voelen zich ook totaal niet serieus genomen in hun zorgen. Wij vinden dat er echt meer informatie nodig is voordat we überhaupt over schaliegas verder kunnen discussiëren. Voor dit moment is er gewoon een helder nee nodig. Op deze manier willen we het niet in Brabant.

Over de informatie die nodig is, is vanochtend door deskundigen al veel gezegd. Onze fractie vindt een maatschappelijke kosten-batenanalyse ontzettend belangrijk. Niet alleen de directe kosten en de directe baten maar ook de indirecte effecten en de daarmee samenhangende kosten moeten worden meegenomen. Van toerisme dat terugloopt tot aan de welvaartdiscussies en welzijnsdiscussies, alles moet erin. De oproep die vanmorgen door de heer Burger Dirven is gedaan, kunnen wij op zich wel steunen want over een paar jaar weten we meer en dan zullen we deze discussie nog eens met elkaar overdoen maar op dit moment zeggen we nee, geen schaliegas in Brabant.

Tegelijkertijd zien we dat Cuadrilla geheel onbedoeld en door hen ongevraagd een discussie heeft ontketend die begon met de risico's van schaliegaswinning en zich inmiddels heeft uitgebreid tot de discussie over de energievoorziening in Nederland en over klimaatverandering. Vandaag is het nieuwste rapport van de IPPC (Intergovernmental Panel on Climate Change) over klimaatverandering verschenen. Het kan bijna geen toeval zijn. Vandaag wil ik dan ook een dringende oproep doen aan mijn mede Statenleden, aan het college, aan het Brabantse maatschappelijke middenveld en aan alle Brabanders om met elkaar te komen tot een visie op onze Brabantse energievoorziening. Onze fractie pleit ervoor zo te komen tot een Brabants energie-akkoord na analogie van het SER- energie-akkoord (SER: Sociaal Economische Raad),

maar dan graag met wat meer ambitie. Dit willen wij omdat wij als D66 niet alleen de schaliegas discussie willen benaderen vanuit not in my backyard maar omdat wij constructief willen meedenken over onze toekomstige energievoorziening.

Ik heb goed geluisterd naar het betoog van mevrouw Kerkhof. Zij heeft veel wijze dingen gezegd. Lovende woorden heb ik van haar gehoord over de aanpak van de gemeente Tilburg op het gebied van energiebesparing. Veel geroffel op tafels door Statenleden hoorde ik bij het pleidooi dat zij hield om verder en sneller te komen tot een duurzame energievoorziening.

De **voorzitter**: Mevrouw Spierings, ik moet u vragen tot een afronding te komen.

Mevrouw **Spierings** (D66): Nog twee zinnen. Ik wil graag het debat over duurzame energie voortzetten in de Commissie voor Ecologie en Ruimte, mits de Statenleden daarmee akkoord gaan; het moet wel bijna. Verder wil ik de oproep van mevrouw Kerkhof graag steunen op het Rijk te verzoeken de opsporingsvergunningen van Cuadrilla in te trekken, aangezien die al drie jaar oud is.

De heer **Van Griensven** (PvdA): Voorzitter! Het onderwerp van de discussie is het winnen van schaliegas in Brabant. Vanmorgen en ook in deze discussie zijn een aantal zaken naar voren gekomen die niet zozeer te maken hebben met Brabant maar met energie in het algemeen, hoe om te gaan met energie, hoe energie te gebruiken. Hoewel de verleiding heel erg groot is om daarin mee te gaan is er een argument waarom ik dat niet doe en mij beperk tot de Brabantse insteek is dat als ze vanuit Den Haag zich met Brabantse zaken bemoeien, wij ook not amused zijn. Mijn bijdrage zal gericht zijn op het voeren van de discussies op de niveaus waarop wij opereren, namelijk hier in Brabant. Daartoe wil ik mijn bijdrage beperken.

Voorzitter. Om met de deur in huis te vallen, met de kennis en kunde van nu en de risico's die we wel degelijk kennen, is het volgens onze partij op dit moment niet verantwoord te boren naar schaliegas. Brabant is een unieke provincie en ieder van ons heeft zijn eigen argumenten om dat uniek te vinden. In het kader van het schaliegas zijn het er drie, namelijk de kwaliteit van onze natuur en daarmee de aantrekkelijkheid ervan voor onze recreatie. We hebben de Efteling, de Beekse Bergen enzovoorts. De kwaliteit van ons grondwater heeft er voor gezorgd dat wij grote en belangrijke bedrijven hebben, bierbrouwers, Fuji, Coca-Cola en nog een aantal, die specifiek voor een locatie hier hebben gekozen omdat wij goed grondwater hebben.

Voorzitter. Brabant is ook uniek omdat wij in Brabant de meeste breuklijnen hebben van heel Nederland en daardoor ook grote risico's hebben. De risico's op al die onderdelen zijn zo groot dat wij nu moeten zeggen: op dit moment niet boren. De voordelen daarvan zijn dat wij de discussie nog eens goed kunnen voeren, zowel in de Tweede Kamer alsook in Brabant als het op ons eigen niveau hier aan de orde is, verder dat er nog een aantal onderzoeken kunnen plaatsvinden die ook heel belangrijk zijn en verder het feit dat zoals vanmorgen ook werd gezegd de technieken in beweging zijn. De vertegenwoordiger van de mijnbouworganisaties zei dat de technieken van nu niet meer te vergelijken zijn met die van tien jaar geleden. Ik denk dat als er nu niet geboord kan worden, de technieken nog in een stroomversnelling komen en er misschien wel een

moment komt dat we het wel verantwoord vinden om te kijken naar het schaliegas. Verder: wat in het vat zit verzuurt niet.

Ik vond het wel teleurstellend dat GS in een mededeling aan de Staten van 19 september toch nog de deur op een kier hielden voor het uitvoeren van proefboringen c.q. onderzoeksboringen. Ik vind dat jammer omdat het toch een verkeerd signaal geeft. Ik moet er wel bij zeggen dat de inbreng van de gedeputeerde in de hoorzitting in Den Haag anders was en goed was, maar vertaald op papier komt het nu toch anders over. Er staat: wij kunnen ons vinden in... Dan komt er een verhaal over onderzoeksboringen. Daarmee wekt hij toch op z'n minst de suggestie dat hij ervoor openstaat. Dat vinden wij heel jammer.

De heer **Mondriaan** (50PLUS): Voorzitter! Ik sluit mij voor 100% aan bij het verhaal van de PvdA. Dat is precies wat wij willen. Hierbij houd ik het en dan houd ik de vergadering niet verder op.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voorzitter! Vorige week heeft de VVD-fractie luid en duidelijk uitgesproken dat zij de beoordeling van schaliegas pas aan de orde vindt als het kabinet en de Tweede Kamer groen licht hebben gegeven voor proefboringen. Daar is helemaal nog geen sprake van. De minister heeft in zijn brief van 18 september 2013 aangegeven wat de vervolgpprocedure is. Er volgt nu eerst een Rijksstructuurvisie en in deze stap zal voor alle potentiële locaties in Nederland inzicht worden gegeven in de verwachte invloeden op milieu, veiligheid, landschap en natuur, mocht de winning van schaliegas doorgang vinden. Daarbij is ook ruimte voor inspraak en overleg, waarbij lokale bestuurders en inwoners zullen worden betrokken. De commissie-MER heeft geadviseerd nut en noodzaak van schaliegaswinning te onderbouwen naast een brede afweging van risico's en ondergrondse en bovengrondse belangen en ruimtelijke belangen. Het zijn allemaal zaken die zullen worden meegenomen in deze structuurvisie. De VVD is verheugd over deze toezegging van de minister en vindt dat de provincie pas dan een standpunt kan innemen als wij alle informatie, waaronder die vanuit de Rijksstructuurvisie, op een rijtje hebben. De provincie moet niet halsoverkop een standpunt bepalen, zeker als daar geen acute noodzaak voor is, want het moratorium is door de minister verlengd.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! De VVD stelde zojuist een als-vraag. Nu heb ik een vraag voor hem. Als nu blijkt dat het veilig kan, want dat is toch zijn speerpunt, gaat het dan wat de VVD betreft geboord worden?

De heer **Burger Dirven** (VVD): Dat zien we dan wel. Ik ga niet in op deze als-vraag. Wij willen eerst alle feiten op een rijtje hebben. Laten we dan pas kijken wat we gaan beslissen en wat ook het Rijk gaat beslissen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! In het opiniestuk dat de heer Burger Dirven in het Eindhovens Dagblad heeft geschreven, staat: kansen voor veilig schaliegas. Ziet de VVD wel degelijk kansen voor veilig schaliegas?

De heer **Burger Dirven** (VVD): De VVD is sowieso alleen voorstander van iedere gas- of – in bredere zin gezegd – energie-exploitatie als het veilig is. Veiligheid staat altijd voorop. Als het niet veilig kan moet je het niet doen.

Om die reden steunt de VVD-fractie het weloverwogen beleid van de gedeputeerde de heer Van den Hout, een provinciaal beleid dat GS hebben toegelicht in de Statenmededeling van 17 september jongstleden over schaliegas die aan PS is toegezonden.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Heeft de heer Burger Dirven ooit van de discussie over kernenergie gehoord? Ik denk het wel.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Klopt.

De heer **Heijmans** (SP): Die duurt al tientallen jaren en er is nog steeds discussie over de veiligheid. Bent u niet bang om nieuwe informatie af te wachten? Het werd vanochtend ook al gezegd, alle nieuwe informatie leidt weer tot nieuwe vragen. Denkt u niet dat over anderhalf jaar als er meer informatie ligt en er nog steeds dezelfde voorstanders en tegenstanders zijn, elk met hun rapporten en elkaar tegensprekend, opnieuw moet worden gezegd dat we toch maar moeten wachten op meer informatie? Is niet het goede nu van deze motie dat de provincie in ieder geval duidelijkheid schept?

De heer **Burger Dirven** (VVD): De heer Heijmans stelt ook weer zo'n als-vraag. Er werd vanochtend ook gezegd dat de technieken van het winnen en fracken e.d. steeds innoveren. De ontwikkelingen en de innovatie stoppen nooit. Dat geldt ook voor kernenergie. Maar laten we nu niet de discussie over kernenergie beginnen. Ik wil die discussie wel breed trekken maar dat is hier niet de plek en het moment voor. Het zou zomaar mogelijk kunnen zijn dat er over anderhalf jaar, twee jaar in een keer heel andere inzichten hebben. Maar daarop wil ik niet vooruitlopen; het is nu niet aan de orde.

De heer **Heijmans** (SP): Het werkt wel verlamdend als wordt gezegd dat we over twee jaar zomaar nieuwe inzichten kunnen hebben, want over twee jaar kunnen we dat weer zeggen. Mijn pleidooi is dus op grond van de huidige kennis te kiezen. Op grond van nieuwe kennis kunnen we altijd nog andere keuzes maken. Dat lijkt mij verstandiger.

De heer **Burger Dirven** (VVD): De heer Heijmans zegt dat het verlamdend werkt maar dat is nu niet aan de orde. We hebben het nu over de motie van het CDA en daar moeten we een besluit over nemen.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): U zegt dat het nu niet aan de orde is en u wilt het naar voren schuiven en afwachten wat we voor over anderhalf jaar te horen krijgen.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Het is naar voren geschoven. Dat is de realiteit en daar moeten wij naar handelen.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): U kent de feiten. U heeft ook een heleboel onveilige feiten gehoord. U kent ook de zorgen in Brabant en u heeft vanmorgen ook de oproep

gehoord van een aantal mensen die zorgen hebben rond milieu en natuur. U zegt zelf: alleen als het veilig kan, maar toch wilt u nu met ons geen signaal afgeven dat het op dit moment gewoon echt nog niet kan.

De heer **Burger Dirven** (VVD): U bent toch ook voor veiligheid! Daar kunt u niet tegen zijn. Wat is er nu duidelijker dan dat signaal maar het is niet opportuun op zaken vooruit te lopen.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Zou u wel voorstander zijn van een proefboring door de overheid zoals door GS verleden week werd gesuggereerd?

De heer **Burger Dirven** (VVD): GS hebben de term onderzoeksboring geïntroduceerd en dat vind ik een heel goed alternatief.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Volgens mij hebben GS helemaal niet voorgesteld onderzoeksboringen te doen. Er is voorgesteld om als het Rijk besluit tot het doen van proefboringen, het dan een onderzoeksboring te laten zijn onder auspiciën van de overheid. Dat is wezenlijk iets anders.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Dat kan ik beamen. Zo heb ik het ook bedoeld. Het ging om de term onderzoeksboring en dat bedoel ik ook.

Aangezien het tijd is en ook nodig is om weloverwogen tot een standpunt te komen vinden wij als VVD-fractie het innemen van een standpunt over schaliegas in Brabant op dit moment niet opportuun. De onderzoeken lopen nog en GS gaan een gesprek met het Rijk. De provincie diskwalificeert zich als serieuze gesprekspartner indien de motie van het CDA wordt aangenomen. Dat is niet in het belang van de provincie. Wij vinden het aannemen van deze motie op dit moment niet zinvol. Ik wil dat graag verder toelichten.

De motie werd vrijwel direct per tweet aangekondigd na het ongevraagde advies van de POC, de provinciale omgevingscommissie. De POC adviseert om gaswinning te regelen via de PMV en geeft in overweging dat met de motie te regelen. De POC legt niet uit waarom zo'n motie nodig zou zijn. Het enige motief dat de POC geeft is om onrustgevoelens te kanaliseren. Dat vindt de VVD-fractie toch wel een heel merkwaardig advies van de POC. We gaan natuurlijk niets regelen via de PMV om enkel en alleen onrustgevoelens te kanaliseren. De provincie en ook de POC moeten zich niet manifesteren als actiegroep. Als het aan de VVD-fractie ligt wordt de discussie gevoerd op basis van argumenten en feiten.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! De heer Burger Dirven gaat hier in op de argumentatie of het gebrek aan argumentatie van de POC, maar volgens mij gaat het hier over de motie die door het CDA en vele anderen is ingediend en de argumentatie die we daaronder hebben liggen. Ik ben heel benieuwd hoe de heer Burger Dirven daar tegenaan kijkt.

De heer **Burger Dirven** (VVD): De POC heeft in haar ongevraagde advies – dat mag zij ook doen – datgene gedaan wat ik zojuist aangaf. Zij heeft gezegd: kanaliseer die onrustgevoelens via een motie. Vervolgens is dat gedaan en is er de motie Brabant

schaliegasvrij gekomen waarin wordt gevraagd een en ander te regelen in de PMV, maar daar is die niet voor bedoeld.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Ik kan mij heel goed voorstellen dat het CDA zich heeft laten inspireren door het advies van de POC maar volgens ons ligt het toch wel wat meer onderbouwing van de motie dan alleen het kanaliseren van onrustgevoelens.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Dat mag u vinden.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): U heeft in ieder geval het CDA niet over het kanaliseren van onrustgevoelens horen praten. We hebben een degelijk onderbouwde motie neergelegd waarin we onze overwegingen hebben opgenomen en onze keuzes kenbaar hebben gemaakt. Die is vandaag aan de orde en niet het al of niet naar uw genoegen motiveren van het advies van de POC.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Waarvan kennisgenomen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Mevrouw Kerkhof had het in haar betoog al over de extra inzet die het Rijk zou moeten geven in duurzame energie. Op mijn vraag over de provincie spreekt zij over extra inzet. Wat vindt de VVD: extra inzet op rijksniveau en/of extra inzet provinciaal niveau voor duurzame energie?

De heer **Burger Dirven** (VVD): Wij doen al zaken om verduurzaming te stimuleren. Dat vinden wij ook heel goed. Laat daar geen misverstand over bestaan. Nogmaals, dat staat nu even niet ter discussie maar het is wel een antwoord op uw vraag.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Als we daar een verhoogde inzet voor doen, wordt het probleem van schaliegas en wat we daarmee doen een stuk minder groot. Bent u bereid als provincie meer in te zetten op duurzame energie, meer nog dan we nu doen, om de problemen met schaliegas aan te pakken.

De **voorzitter**: Het is een herhaling van uw vraag. Dit is bovendien al een paar keer aan de orde geweest.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Wij zijn niet tegen duurzame energie en we kunnen ook meer doen in duurzame energie, maar het een hoeft het ander niet uit te sluiten.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Ik zou heel graag van de heer Burger Dirven horen of hij vindt dat de provincie nu voldoende doet om een snelle energietransitie door te voeren.

De heer **Burger Dirven** (VVD): We doen nooit voldoende om zaken te verduurzamen, maar zoals ik daarstraks al bij interruptie zei, hebben we ook met de feitelijkheid te maken dat het Rijk verduurzaamt. We willen naar verduurzaming van onze maatschappij. Daarin moeten we stappen doen. Die stappen kunnen eigenlijk bij definitie niet snel genoeg gaan maar we moeten wel naar de realiteit kijken en daarbij moeten we ook

kijken of schaliegas een optie is als energiemix naar verduurzaming van onze energiebehoefte.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Dan zou ik ook nog graag van de heer Burger Dirven weten wat hij vindt van onze oproep te komen tot een discussie hierover in Brabant en tot een Brabantse energieakkoord.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Dat zou ik met mijn fractie moeten overleggen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Weet mevrouw Spierings wel wat de provincie tot nu toe heeft gedaan op het gebied van energietransitie?

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Ja, dat is mij bekend.

De heer **Van Hattem** (PVV): Is het haar dan ook bekend dat we het fundamenteel onderzoek van materialen naar Eindhoven hebben gehaald om onderzoek te doen naar onder andere kernfusie, wat een volgende stap is richting 2050 om dan echt een stevige, in haar woorden duurzame transitie te kunnen maken? Uit onderzoeken blijkt dat nog tot die tijd fossiele brandstoffen gewoon keihard nodig zullen zijn om dat aan te kunnen vullen. Die slag kan niet van vandaag op morgen worden gemaakt.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Ja, dat klopt. Vandaar ook dat wij als D66 geen definitief nee tegen schaliegas bepleiten maar wel een nee op dit moment. Ja, we doen al veel aan duurzame energie, maar nee, dat is absoluut nog niet voldoende, en ja, we kunnen zeker meer doen.

De **voorzitter**: Het debat van vandaag heeft een brede context en een diepe ondergrond maar ik stel voor dat we het nu toch weer even focussen op de hier voorliggende motie.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voorzitter! Tot slot nog twee opmerkingen. GS wordt in de motie verzocht een juridisch houdbaar voorstel te doen om de PMV zodanig aan te passen dat het gehele grondgebied van Noord-Brabant wordt aangewezen tot boringsvrije zone als het gaat om schaliegas. Een juridisch houdbaar voorstel om de PMV aan te passen is op voorhand niet te maken. De PMV is bedoeld voor de bescherming van de drinkwaterbelangen en niet om onwelgevallige activiteiten van een hogere overheid te dwarsbomen. Daarnaast sluit artikel 1.2, 16 lid, sub A van de wet Milieubeheer uit dat de PMV regels stelt met betrekking tot mijn bouwinrichtingen. Kortom, als de POC wat beter had nagedacht was zij niet met dit advies tot aanpassing van de PMV gekomen.

De tweede opmerking die ik nog wil maken is dat het niet nodig is extern advies in te winnen over aanpassing van de Verordening ruimte om boringen naar schaliegas tegen te houden. Het Rijk kan de Verordening ruimte altijd overrulen. In de eerste plaats geldt de rijkscoördinatieregeling.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Het betoog van de heer Burger Dirven is dat het juridisch niet houdbaar is. Mijn vraag aan hem is of hij het wenselijk vindt als wij op deze manier onze provinciale belangen – landschap, drinkwater – beter kunnen waarborgen.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Daar stelt u weer een als-vraag. Het is moeilijk daarop te antwoorden want de feitelijke situatie is niet zo. Het moet zodanig worden geregeld dat de zaken veilig kunnen en dat ze draagvlak hebben. Dat is belangrijk. Als zaken veilig kunnen en dat wordt bewaakt in de PMV waarvoor deze is bedoeld, dan is dat perfect, maar de PMV is hiervoor niet bedoeld. Dan moeten we een ander instrument bedenken, maar laten we niet de PMV daarvoor gebruiken.

De heer **Heijmans** (SP): Toch zou ik op basis van wat u zegt, u echt willen uitnodigen deze motie te steunen want zij vraagt aan het college de mogelijkheden te onderzoeken. De motie is in die zin niet stellig. Wat is erop tegen als ons college serieus onderzoekt, hoe wij die gigantische belangen, veiligheid, drinkwater, beter kunnen borgen. Daar zou u zich toch op grond van uw betoog in moeten kunnen vinden.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Ik hoor wat u zegt maar het lijkt mij niet zinvol een motie te steunen waarvan we op voorhand weten dat wat erin wordt gevraagd, toch niet kan. Wij hebben het onderzocht en het kan niet.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): U maakt er zo'n technisch debat van en ik hoorde u vanmorgen in de zaal beneden bij een van de vragen goh zeggen. Toen dacht ik dat de VVD de motie gemakkelijk zou kunnen steunen, want eigenlijk zegt de VVD dit ook niet te willen en het pas te willen als het onderzoek bekend is. In tegenstelling tot GroenLinks bent u niet tegen onderzoeksboringen, maar eigenlijk wil de VVD op dit moment ook geen schaliegasboringen in Brabant want er moet nog veel meer onderzocht worden. U heeft dezelfde zorgen als wij over veiligheid enzovoorts. Ik begrijp gewoon niet waarom u zich zo verschrikkelijk verzet tegen deze motie.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Het lastige met deze motie is dat er geen termijnen in staan. Als u zegt de discussie te willen voeren op het moment dat alle feiten op een rijtje staan en dit in de motie staat, dan zouden wij de motie kunnen steunen maar het staat er niet in. Er staat gewoon in: wij willen überhaupt geen schaliegas. Ik hoor sommigen al zeggen dit op dit moment niet te willen en dat het misschien in de toekomst wat anders is. Wij willen het op dit moment ook niet omdat de feiten nog niet op een rijtje staan om het zo maar even te zeggen. Maar dat staat niet in deze motie en daarom hebben wij moeite met deze motie.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Onze visies lopen uiteen. Wij zijn voor duurzame energie en wij willen het niet. Maar wij zijn het volgens mij allen erover eens en dat signaal willen we ook aan de Brabantse burgers afgeven, dat we het nu niet willen omdat we niet weten of het veilig is enzovoorts. Ik zou het zo mooi vinden als wij als Brabantse Staten met z'n allen dat signaal aan de inwoners zouden afgeven dat we het op dit moment niet willen. Dat iedere partij daarbij haar eigen redenen heeft, kan ik me heel goed voorstellen.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): U zegt u het op dit moment niet te willen maar ik heb u in uw betoog ook horen zeggen dat u het in de toekomst niet wilt. Wij zeggen dat wij pas besluitvorming willen over het al of niet willen doen op het moment dat de feiten op een rijtje staan. Dat staat niet in deze motie en daarom kunnen wij die motie niet steunen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! In ongeveer elke bijdrage en interruptie van de VVD gaat het erom of het veilig kan en of de feiten op tafel liggen. Mijn vraag aan mevrouw Geeraedts is nu of minister Kamp de enige is die de feiten op een rij kan zetten. Of kunt u dat zelf ook?

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Nee, minister Kamp doet dat niet zelf. Ik neem aan dat u het MER-advies heeft gelezen. Daarin staat heel duidelijk dat de minister een groot aantal instanties en deskundigen gaat inschakelen om zich te laten adviseren over niet alleen het aspect veiligheid, want dat zijn de ondergrondse belangen, maar ook over bovengrondse belangen, nut en noodzaak. Over alles laat hij zich adviseren. Ik heb heel veel respect voor u maar ik ben er toch niet van overtuigd zo zeg ik in alle eerlijkheid dat u op voorhand alle ins en outs daarvan kent. Ik weet ze ook niet en daarom wacht ik totdat het advies van de commissie-MER is uitgewerkt en alle adviezen er liggen. Dan willen we graag een discussie voeren en dan kunnen we gemotiveerd, op basis van feiten tot een oordeel komen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Ik herinner mevrouw Geeraedts eraan dat we eerder al een onderzoek van minister Kamp hebben gehad. Nu krijgen we een nieuw onderzoek. Wordt dit het allesomvattende alleswetende onderzoek?

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Als u het MER-advies goed hebt gelezen dan ziet u dat het onderzoek van Witteveen+Bos te beperkt is. Het is een literatuuronderzoek en dat erkent minister Kamp ook. In het advies van de commissie-MER ziet u op welke punten nog allemaal nader onderzoek moet worden gedaan. Ik denk dat we dat moeten afwachten en niet de pretentie in deze Staten moeten hebben dat wij het allemaal weten en dat we op basis daarvan een besluit gaan nemen. Dat vind ik geen zorgvuldige besluitvorming.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Wat vindt mevrouw Geeraedts er eigenlijk van dat de minister op 26 augustus toen hij het rapport van Witteveen+Bos had gekregen vond dat er in Brabant na de zomer van 2014 wel naar schaliegas geboord kon worden?

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Dat vond ik heel slecht. Dat ben ik helemaal met u eens want dat rapport gaf onvoldoende inzicht in wat alle gevolgen ondergronds en bovengronds zijn. Ik ben ook heel blij dat de minister zich goed heeft laten adviseren door de commissie-MER en dat die tot een heel goede conclusie is gekomen.

De **voorzitter**: Mijnheer Burger Dirven, u had nog een zin en dat is dan de laatste.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voorzitter! Ik had het nog even willen hebben over de Verordening ruimte maar dat zal misschien in de tweede termijn kunnen.

Wij vinden dit alles met deze motie toch een beetje symboolpolitiek en verkiezingsretoriek. De Brabantse burgers moeten goed worden voorgelicht maar dat doen we niet door halsoverkop moties aan te nemen zonder acute noodzaak en zonder dat alle feiten op tafel liggen. De minister heeft het moratorium verlengd. Via een motie een provinciale blokkade, een absoluut verbod te bepleiten wat een juridisch niet eens houdbare blokkade is, is alleen maar voor de Bühne.

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Voorzitter! Zoals Loesje over schaliegaswinning al zegt: slechte ideeën schieten als boortorens uit de grond. Is schaliegas de energiebron van de toekomst? Exploitanten rekenen zich rijk, tegenstanders zijn bezorgd. Vandaag het belangrijke besluit: wel of geen proefboringen naar schaliegas in Brabant. Daar zijn heel veel aspecten bij betrokken. Kunnen we echt garanderen dat het boren naar schaliegas veilig is? Willen we schaliegas als energiebron of liever windenergie of andere duurzame oplossingen? Gaan we voor het economisch gewin met schaliegas en accepteren we de risico's of stellen we zeker dat ons kostbare grondwater geen enkel gevaar kan lopen? Nemen we die boortorens op de koop toe of vinden wij het belangrijk dat we ongestoord kunnen genieten van natuur en landschap?

Volgens minister Kamp profiteert het hele land, als het goed gaat, miljarden in de staatskas. Volgens het onderzoeksrapport is slechts een klein deel de pineut als iets fout loopt. De risico's zijn beheersbaar. Huidige wetten en regels bieden genoeg houvast steeds. Dat is goed nieuws voor geïnteresseerde buitenlandse energiebedrijven want weinig staat het plaatsen van boortorens in onder meer Boxtel en Haaren nog in de weg. Echter, de conclusie dat de risico's beheersbaar zijn is weinigzeggend en te procedureel. Het gaat erom of de risico's en de gevolgen die altijd overblijven, opwegen tegen de bezwaren. Brabant maakt zich zorgen. Zoals in het Brabants Dagblad van 29 juni stond: de messen zijn geslepen, milieuclubs en drinkwaterbedrijven vrezen watervervuiling en hameren op milieuveiligheid. Gemeenten waarvoor boorplannen bestaan, staan niet te springen. Moet Brabant zich zorgen maken? De hoeveelheid schaliegas in Brabant is in potentie voldoende om gedurende 25 jaar vanaf 13 boorplatforms uit 130 putten gas te gaan winnen. Dat blijkt uit het scenario van de Amerikaanse multinational Halliburton uit 2011, uitgevoerd in opdracht van Energie Beheer Nederland. Het rapport Witteveen+Bos vermeldt niet om welke Brabantse locaties het kan gaan, behalve de twee plekken bij Boxtel en Haaren waar Cuadrilla een proefboring wil doen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik vind dat mevrouw Van Iersel de feiten toch wel een beetje verdraaid als zij spreekt over boorplatforms. Brabant ligt niet midden op zee en boorplatforms staan voor zover ik weet alleen maar in zee en niet op het vasteland. Wil zij misschien haar woorden iets zorgvuldiger kiezen?

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Dank u wel voor deze aanvulling. Ik zal er op letten.

Globaal wordt ingegaan op enkele gevolgen van commerciële schaliegaswinning voor Brabant. In andere gevallen ontbreken de gegevens hiervoor. Volgens het scenario van Halliburton, een toeleveringsbedrijf voor de olie- en gasindustrie, wordt de 2,6 miljoen kubieke meter water die nodig is voor het boren en het kraken van gesteenten, het fracken, aangevoerd via een pijpleiding en als restant weer afgevoerd met gemiddeld vijf

vrachtwagens per dag. Dit afvalwater, maximaal 1,1 miljoen kubieke meter per jaar, bevat chemische stoffen die giftig en kankerverwekkend zijn en mogelijk ook licht radioactief.

Ook het woord proefboring is beladen omdat deze boringen plaatsvinden op initiatief van exploratiemaatschappijen als een eerste stap in de richting van grootschalige winning. Als er eenmaal geboord wordt zit Brabant mogelijk voor 25 jaar vast aan schaliegaswinning, zo blijkt uit het ontwikkelingsscenario dat de multinational voor het staatsbedrijf heeft gemaakt. Daarom verdient de discussie over schaliegas het breed, in alle openheid en op basis van objectieve onderzoeksresultaten gevoerd te worden, een discussie over veiligheid, nut en noodzaak en wenselijkheid en vervolgens eventueel nog over de ruimtelijke aspecten.

Is winning van schaliegas economisch haalbaar? De proefboringen naar schaliegas in Nederland moeten volgens TNO, wetenschappers en industrie doorgaan. We moeten weten wat er in de grond zit, hoeveel het is en of het economisch winbaar is, zegt de directeur van de belangenclub van grootgebruikers van energie. Ook volgens Peters, directeur gastechnologie van TNO, is nut en noodzaak van schaliegas pas duidelijk na een proefboring.

De **voorzitter**: U heeft nog een halve minuut.

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Dat is heel kort. Schaliegas maakt ons minder afhankelijk van het buitenland. Er is alleen een kans dat we straks ons drinkwater moeten importeren. In deze provincie wordt het drinkwater gewonnen uit grondwater. Bedrijven als Heineken, Bavaria, Coca-Cola, Fuji en Campina maken gebruik van het grondwater en lopen dan een groot risico. Behalve de vervuiling ondergronds zal de schade bovengronds ook groot zijn. Door de grote installaties kunnen we grote problemen verwachten op provinciale en landelijke buitenwegen.

De **voorzitter**: U krijgt van mij nog twee zinnen. Die kregen de anderen ook.

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Dank u wel. Grote vrachtwagencombinaties zorgen voor veel onveiligheid, een toename van fijnstof en geluidhinder. Dit alles nog afgezien van de totale verrommeling van ons mooie Brabantse land. Toeristen zien straks boortorens in plaats van herten.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Iersel.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! Ik ga geen technisch verhaal houden over de voor- en nadelen van schaliegaswinning. Dat vind ik op dit moment niet opportuun. We hebben vanmorgen een heel goede beeldvormende bijeenkomst gehad waar veel duidelijk is geworden maar waarna nog veel dingen onduidelijk zijn. Er moet nog veel onderzoek worden gedaan en het is goed dat er nu onderzoek gaat plaatsvinden zodat we in ieder geval weten waarover we discussiëren en we het niet meer hebben over boorplatforms op het land en dergelijke zaken die helemaal niet aan de orde zijn.

Het belangrijkste is wel dat we het hier er wel over kunnen hebben maar dat het boren in de diepere ondergrond een landelijke bevoegdheid is. De motie Brabant schaliegas-vrij trekt een heel grote broek aan maar geeft eigenlijk valse hoop aan de burgers die zich

misschien wel terecht zorgen maken over een aantal zaken. Ik denk dat je niet op die manier naar de burgers moet stappen en Brabant schaliegas-vrij moet verklaren, terwijl het iets is dat totaal niet steekhoudend is en waar totaal niets mee kan worden gedaan, zeker niet als de indieners van de motie zelf zeggen dat het niet een definitief nee is. Kies je nu voor echt nee ertegen of houd je een slag om de arm? Heb dan niet de pretentie Brabant schaliegas-vrij te verklaren. Dat is het geven van valse hoop en is symboolpolitiek.

Hoe zouden de indieners van diezelfde motie reageren als ik zou zeggen dat wij een gegrond bezwaar hebben tegen de minaretten van de groene klimaatysterie, de windmolenparken, en wij de provincie windmolen-vrij verklaren? Dan zeggen waarschijnlijk dezelfde partijen dat dat helemaal niet kan omdat het een rijksbevoegdheid is om windmolens neer te zetten. Nu draaien ze de boel eigenlijk zelf om.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Ik wil in ieder geval namens de SP-fractie antwoord geven op de vraag die de heer Van Hattem stelt. Wij zouden gewoon tegen zijn motie stemmen; dat is heel simpel. Daarmee zouden wij waarschijnlijk niet minaretten-vrij verklaard worden.

De heer **Van Hattem** (PVV): U het niet naar mij geluisterd. Ik zei: de minaretten van de groene klimaatysterie.

De heer **Heijmans** (SP): U bent hier degene die altijd een pleidooi houdt voor referenda. Ik heb u ook een compliment gemaakt voor de wijze waarop u met een initiatiefvoorstel een referendumverordening voor Brabant heeft gemaakt. Zou u over dit onderwerp een referendum willen houden en in welk gebied zou u dat willen?

De heer **Van Hattem** (PVV): U komt meteen aan met een van mijn volgende punten. Ik wilde inderdaad voorstellen dat het een goede zaak zou zijn hierover een referendum te houden, zodat de bevolking eindelijk eens inspraak kan krijgen bij bepaalde onderwerpen die in deze samenleving leven. Draagvlak creëren onder de bevolking vinden wij juist van essentieel belang in dit dossier, in de eerste plaats vanwege de veiligheid en in de tweede plaats vanwege draagvlak. Laat het nu uw eigen gedeputeerde zijn, de heer Van den Hout, die verleden week heeft geschreven dat het zijn hartenkreet is dat er draagvlak is onder de bevolking. Voeg dan de daad bij het woord en organiseer een referendum.

De heer **Heijmans** (SP): Ik constateer wel dat het in tegenspraak is met waarmee u begon. U zei namelijk: waar bemoeien we ons mee want de landelijke overheid gaat hierover. Het is een van de twee: of de landelijke overheid gaat hierover of de bevolking. Maakt u maar een keuze.

De heer **Van Hattem** (PVV): We maken inderdaad een duidelijke keuze. Op dit moment hebben wij er geen bevoegdheid over. U kiest er op dit moment voor om tegen de burgers in de provincie te zeggen de provincie schaliegas-vrij te verklaren terwijl dat niet kan. Als wij de mogelijkheid hebben een referendum te houden, welke mogelijkheid tot nu toe onder andere door de mede-indieners van deze motie wordt geblokkeerd, kunnen we niet eens een referendum houden omdat we hier geen referendumverordening kunnen

vaststellen. Eigenlijk wordt de boel hier gewoon klemgezet. Als we consequent zijn houden we gewoon een referendum en dan kunnen we alsnog kijken of we een bevoegdheid hebben als het onderwerp bekend is, maar nu wordt er een motie ingediend over een onderwerp waarvan we weten dat we er niet over gaan. Wat dat betreft is het voor mij einde discussie.

In de motie wordt onder andere gesteld dat boortorens het landschap ontsieren. Dan vraag ik mij af of de indieners ook vinden dat windmolens het landschap ontsieren want daarvoor geldt wat mij betreft precies hetzelfde. Bovendien staan boortorens er tijdelijk en windmolens permanent.

De gedeputeerde heeft verleden week bij de behandeling in de Tweede Kamer tijdens de hoorzitting gesuggereerd de mogelijkheden te benutten van een onderzoeksboring. Wat mij betreft is de gedeputeerde daarmee zijn boekje te buiten gegaan want een onderzoeksterboring is een proefboring waarvoor ook gefrackt zal moeten worden. Daar gaan GS helemaal niet over. Laat het over aan de landelijke politiek en bemoei je er dan ook niet mee. Laat eerst gedegen onderzoek plaatsvinden in de komende anderhalf jaar; dat is gewoon noodzakelijk. Nu is er gewoon sprake van een hele hoop bangmakerij en een hoop onzekerheden waardoor mensen zich terecht zorgen gaan maken. Daar kunnen dan gewoon duidelijke feiten tegenovergesteld worden: wat is wel aan de orde, wat niet, moet men zich wel zorgen maken en waarover niet.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voorzitter! Ik wil graag even wat aan de heer Van Hattem vragen over die onderzoeksboring die GS in hun notitie aan de Staten hebben vermeld.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat hadden ze gewoon niet moeten doen.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik heb mijn vraag nog niet gesteld. Ik weet niet of u bij de hoorzitting in de Tweede Kamer over schaliegas bent geweest.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik heb het op de televisie gevolgd.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Dan heeft u ook onze gedeputeerde gehoord. Die kreeg daarstraks van een van de andere sprekers een compliment voor de wijze waarop hij het daar heeft verdedigd. Is het u bekend hoe hij dat heeft verdedigd?

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is mij bekend.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Vertelt u eens hoe dat was.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat staat ook in de notitie die als Statenmededeling is verstuurd aan de Staten. Ik hoef de woorden van de gedeputeerde toch niet te herhalen en hem te verdedigen? Het is al erg genoeg dat de fractievoorzitter van de SP steeds naar voren moet vliegen om zijn gedeputeerde te verdedigen, alsof hij zijn eigen hachje niet kan redden.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik kan hem hier verdedigen. Het is mijn derde instantie, voorzitter, dus het is wat lastig, maar hij heeft keurig gezegd wat de bedoeling was van GS.

De heer **Van Hattem** (PVV): Hij had die bedoeling helemaal niet moeten uiten.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, we gaan het zoals gebruikelijk even via de voorzitter doen. Mevrouw Kerkhof had het woord.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Dank u. De gedeputeerde heeft daar uitgelegd dat hij het van belang vindt dat niet een proefboring wordt verricht door een belanghebbende exploitant die straks ook de winning van schaliegas gaat doen...

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan liever door de overheid...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, u heeft het woord niet.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): ... maar een wetenschappelijk onderzoek door de overheid zelf, in ieder geval onder regie van de overheid en onder goed toezicht om te zorgen dat het onafhankelijk gebeurt. Dat vond ik eerlijk gezegd een heel verstandige opmerking die ik niet eerder was tegengekomen, dus een behoorlijk originele ook nog. Ik begrijp niet waarom u dat niet waardeert. Kunt u dat toelichten?

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik waardeer dat niet omdat ik niet zit te wachten op zulke suggesties op een terrein waarop GS niet bevoegd zijn. Dan hoeven ze niet te adviseren en niet te suggereren. Dat hadden ze gewoon achterwege moeten laten want het is veel te prematuur om daarop in te gaan. Laat eerst het Rijk met voorstellen komen voordat ze hiermee op de proppen komen.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Mijnheer Van Hattem, volgens mij heeft de gedeputeerde niet gezegd dat er een onderzoeksboring moet komen maar dat als ergens aan wordt gedacht, zoiets gedaan zou kunnen worden en dan inderdaad onder toezicht van de overheid. Dit heeft hij overigens overgenomen uit de brief van Kamp, want zelfs Kamp schrijft dat wat er ook gebeurt, het altijd onder toezicht van de overheid moet geschieden. Dat is de situatie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik blijf erbij dat de gedeputeerde zich niet met dat onderwerp had moeten inlaten. Ik vind het gewoon buiten de bevoegdheid van GS vallen. Laat het aan de landelijke politiek over. We zijn hier gewoon aan het verkeerde adres. Zo simpel is het.

Dan kom ik bij de motie. Daarin wordt gesuggereerd boringsvrije zones in te stellen. We hebben vanochtend al kunnen horen dat deze eigenlijk voor heel specifieke, kwetsbare drinkwaterwinningsgebieden zijn bedoeld. Om heel Brabant tot boringsvrije zone te verklaren gaat veel te ver omdat dit het doel van de regelgeving voorbijschiet. Het reële risico daarbij is dat de Provinciale milieuverordening de bovengrens van de verordenende bevoegdheid raakt en straks misschien wel in haar geheel onwettig wordt verklaard. Dat

kan grote gevolgen hebben voor de milieuvergunningen in Brabant. Sowieso stond in de memorie van antwoord die GS hebben gestuurd, dat het instellen van een geheel boringsvrije zone voor heel Brabant zeer grote kosten voor het bedrijfsleven met zich mee zal brengen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, u heeft nog een halve minuut.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is voldoende. Wij maken ons daar zorgen over en willen eerst weten voordat zo'n motie wordt aangenomen, wat dat betekent.

De PVV wil gewoon dat veiligheid wordt gegarandeerd en dat er draagvlak is onder de bevolking. Dat vinden wij heel belangrijk en niet een schijndraagvlak door het schaliegasvrij te verklaren wat wij hier helemaal niet kunnen.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! De laatste maanden heb ik de kranten vol zien staan met hoopvolle berichten. De oplossing voor de crisis is nabij. Er waait meteen weer een liberale wind door Nederland. Veilig boren naar schaliegas is op een of andere manier de voorwaarde geworden voor schaliegaswinning. Wanneer deze gedachtecronkel vorm heeft gekregen is mij een raadsel. Hoe kan een kiezer een politieke partij nog serieus nemen wanneer die zich enerzijds inlaat met schaliegas en anderzijds de kiezer wil doen geloven dat zij zich inzet voor een duurzame koers waarbij rekening wordt gehouden met onze toekomstige generaties? Er zijn inmiddels 78 schaliegasvrije gemeenten en 4 schaliegas vrije provincies. De provincies Flevoland, Gelderland, Friesland en Overijssel hebben eerder te kennen gegeven dat schaliegas niet strookt met hun visie op het duurzaam gebruik van de ondergrond. De gemeente Boxtel heeft laten weten in het bestemmingsplan een boorverbod naar schaliegas op te willen nemen en vraagt ons als provincie om hulp. Maar hebben wij, provincie en gemeentes, zelf iets in de melk te brokkelen en heeft een schaliegasvrij-verklaring op provinciaal niveau zin? Uiteindelijk ligt het besluit om te boren naar schaliegas bij de rijksoverheid. Als regelgevend en besluitvormend orgaan hebben gemeenten en provincie maar een kleine vinger in de pap. Wij zullen met ons verzet niet ver komen als minister Kamp besluit het gestelde nationaal belang de winning van schaliegas, door te zetten. De veelbesproken Rijksstructuurvisie van minister Kamp gaat volgens ons niet over nut en noodzaak van schaliegas maar over boorlocaties. Indien geformaliseerd, wordt het een stok om mee te slaan en gemeentes en provincie buitenspel te zetten.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Ik moet dit toch corrigeren want in de nu op te stellen Rijksstructuurvisie plan-MER staan nut en noodzaak wel vermeld.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Dat kan er wel staan maar uiteindelijk gaat de Rijksstructuurvisie over de bodem. Volgens ons gaat het in essentie om de locaties waar eventueel geboord kan gaan worden. Dat is volgens ons de essentie van het stuk.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Als u het goed had gelezen had gezien dat er in het plan dat nu staat aangekondigd als de Rijksstructuurvisie plan-MER, dat bij dat soort zaken ook nut en noodzaak aan de orde komen. Dat maakt dit onderzoek juist zo goed want

daarmee krijgen we alle feiten mooi op een rijtje. Daarna komt er een volgende besluitvormingsfase.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Volgens mij gaat het stuk niet over een afweging met nut en noodzaak en met als gevolg de conclusie dat we niets aanwijzen in de structuurvisie. Ik kan mij niet voorstellen dat dat de intentie is van de minister. Maar goed, de toekomst zal het leren.

Het investeren in technieken om schaliegas te vinden is volgens ons weggegooid geld. Wij kunnen ons in Brabant met al onze technologische bedrijven beter richten op andere vormen zoals zonne-energie. Het is uitgesloten dat schaliegas onze generatie lang van energie zou kunnen voorzien. Er is elke keer een nieuwe boorput nodig waardoor de risico's voor onze ondergrond alleen maar toenemen en de kans op schade door aardbevingen alleen maar toeneemt. Dat is vanochtend duidelijk naar voren gekomen. Inzet op schaliegas lijkt ons een duurzame samenleving in de weg te staan. De discussie zou volgens ons moeten gaan over de vraag of we als Brabant niet veel meer moeten doen aan een duurzame energie, niet met een fonds van €60 mln. maar met een fonds van €750 mln. Kenners herkennen dit bedrag.

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Wel, rondt u af.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Om de eerdere vragen over nut en noodzaak van de schaliegasvrij-verklaring in de provincie te beantwoorden moet ik zeggen, dat het een illusie is dat we daarmee schaliegasboringen kunnen tegenhouden maar het heeft wel een politieke betekenis. Partijen kunnen ook in de provincie Brabant stelling nemen voor of tegen schaliegas en de kiezer komt uiteindelijk te weten welke partijen er voor een duurzame samenleving zijn en welke partijen onze toekomst willen verkwanselen voor minimaal economisch gewin op de korte termijn.

De heer **Kouthoofd** (VVD): Voorzitter! Ik wil even ingaan op dit laatste. De heer Van der Wel kwalificeert nu partijen op een bepaalde manier en daar wil ik op reageren. Als het aan mij ligt is de VVD de duurzaamste partij want de heer Van der Wel sluit bij voorbaat uit dat schaliegas een rol kan spelen in de transitie naar een duurzame energievoorziening. Omdat het nog niet duidelijk is willen wij afwachten wat de feiten zijn en de heer Van der Wel wacht daar niet op. Dat is heel erg jammer.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Volgens mij weet iedereen en is het ook duidelijk uit de vragen die zijn gesteld, dat schaliegas als aardgas niet duurzaam is. Het is een fossiele brandstof die misschien iets minder vervuilend is dan iets anders, maar het blijft een niet duurzame brandstof. Alle tijd en moeite die we daarin investeren helpen ons niet verder.

De heer **Wijers** (VVD): Maar het gaat dan toch niet aan om partijen die daar iets anders over denken dan maar in de hoek te zetten van partijen die niet gaan voor een duurzame energievoorziening.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Het is onze mening en daar staan we voor 100% achter.

De heer **Wijers** (VVD): Dat vind ik dan een schandalige beeldvorming.

De **voorzitter**: Waarvan acte. We zijn hiermee gekomen aan het einde van de eerste termijn van de Staten. Gedeputeerde Van den Hout zal namens het college het woord voeren.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Voorzitter! Om te beginnen moet ik zeggen dat het mij verheugt dat iedereen in deze Staten zo duurzaam mogelijk wil zijn. Dat is een goed begin.

We hebben vanochtend een uitstekende beeldvormingsochtend gehad met veel deskundigen, voor- en tegenstanders, mensen met belangen, mensen die er vanuit hun achtergrond misschien wat objectiever tegenaan kijken, kortom een breed scala van meningen en inbreng. Ik heb ook genoten van het debat hier in Provinciale Staten. Het is een breed debat dat ook in de samenleving buiten op straat wordt gevoerd. Het kan dan ook niet zo zijn dat de volksvertegenwoordiging in de Staten daar niet over spreekt. Vandaar deze ochtend en deze middag. GS hebben ervoor gekozen niet zelf op voorhand een standpunt over dit onderwerp in te nemen omdat het zodanig kaderstellend is dat het woord echt aan PS moet zijn. Ik zal dan ook weinig inhoudelijke opmerkingen kunnen maken, behalve als het er net iets te dik bovenop ligt.

Dan wil ik nu toch maar beginnen met opmerkingen van de PVV die mij als gedeputeerde voor het eerst in dit debat aansprak op wat ik niet had moeten doen. Het is een landelijk onderwerp en dus zou ik mij van elk commentaar moeten hebben onthouden. Weliswaar is het een onderwerp waarover uiteindelijk landelijk wordt besloten maar waarover ook iedereen in Brabant spreekt. Het zou vreemd zijn als vertegenwoordigers in Brabant daarover niet spreken. Bovendien was ik als enige gedeputeerde in Nederland door de Tweede Kamer uitgenodigd daarover iets te zeggen en die uitnodiging kon ik toch moeilijk afslaan.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! Ik heb toch wel enig bezwaar tegen de gang van zaken. Op donderdag was de gedeputeerde daar en woensdag eind van de middag kregen wij het hele verhaal van zeven kantjes over de schutting gegooid met de mededeling dat dit het verhaal was dat zou worden ingebracht. Wij als PS konden vooraf er niets over vinden. Het was bovendien niet een heel algemeen verhaal over ons drinkwater et cetera in een duidelijk provinciaal kader, maar er stonden veel verdergaande uitspraken in waaronder de bedoelde suggestie. Een onderzoeksboring blijft een vorm van boren en fracken. Als die risico's er toch zijn kun je een hele discussie erover voeren maar het was gewoon prematuur om dat punt op dat moment naar voren te brengen.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Nee, want u gaat er niet over. Ik werd uitgenodigd voor een hoorcommissie in de Tweede Kamer en niet u. Verder was mijn hele inbreng gebaseerd op het smalle mandaat – en daar was ik ook mee begonnen – dat GS van PS hebben meegekregen waar het gaat om uitspraken die we wel konden doen over het

beschermen van Brabantse belangen als grondwater. Die uitspraken heb ik gedaan. Over de onderzoeksboringen is volgens mij meer dan genoeg gezegd. Ik wil best dingen vijf keer uitleggen maar op een gegeven moment kom ik tot de conclusie dat sommigen het niet willen begrijpen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik begrijp volkomen wat u bedoelt. Daar gaat het niet om. De intenties zijn duidelijk en ze hoeven ook niet verkeerd te zijn maar het is vooraf niet eens met PS overlegd. Het is over de schutting gegooid met de mededeling dat het de volgende dag zou worden ingebracht. Er was geen ruimte meer voor commentaar en dat had niet mogen gebeuren. Als we het vandaag hadden besproken en er was vandaag een meerderheid voor geweest in PS over die onderzoeksboringen, dan hadden we kunnen zeggen dat u er vooral mee door moest gaan. Maar er is van tevoren niet over gesproken. U heeft een te grote broek aangetrokken over een onderwerp waar u überhaupt niet over gaat.

De **voorzitter**: Het punt is duidelijk. De heer Van den Hout kan zijn betoog vervolgen.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Van de CDA-fractie heb ik gehoord dat zij het wel een goed plan zou vinden als wij het ministerie zouden vragen de vergunning van Cuadrilla in te trekken. Ik heb de andere fracties er niet over gehoord. Misschien is het een tip om de motie op dat punt aan te vullen zodat GS een duidelijke opdracht in die richting krijgen om daaraan tegemoet te komen.

Van D66 kwam de suggestie het Brabantse energieakkoord met meer ambitie dan het landelijke mogelijk te maken en dit te bespreken in de commissie. Graag, als u wat agendeert in de commissies zullen wij graag aan de besprekingen deelnemen.

Van de VVD heb ik eigenlijk vooral begrepen dat het belangrijk is alle informatie boven tafel te hebben voordat een definitief standpunt wordt ingenomen. Daar heb ik twee kanttekeningen bij. De eerste is dat de vergunning al drie jaar geleden is verleend, ook door het ministerie, blijkbaar ruim voordat alle informatie op tafel lag, want nu vindt de VVD dat we blijkbaar nog anderhalf jaar moeten wachten. Is de VVD het dan met het CDA eens dat gezien het feit dat nog niet alle informatie op tafel ligt, de vergunning zou moeten worden ingetrokken?

Inhoudelijk hebben we misschien als GS niet veel in te brengen maar er is ons altijd wat aan gelegen om de besluitvorming in de Staten zo breed mogelijk gedragen te krijgen. In die zin zou het mij wel wat waard zijn als de motie zo werd geschreven dat zelfs de VVD er achter zou kunnen staan. Ik heb vanochtend bij de beeldvorming gezegd dat de standpunten niet zo ver uit elkaar liggen en dat er geen ideologische tegenstellingen zijn. Het gaat om bijna marginale verschillen in timing. Mij lijken die bijna oplosbaar.

Een zaak die in ieder geval in de discussie met de VVD naar voren kwam moet ik echt recht zetten. De Provinciale milieuverordening gaat echt over meer dan alleen grondwater maar gaat over alle aspecten die het milieu in Brabant raken. Sterker nog, in diezelfde PMV staan nu al boringsvrije zones. Niets verzet zich daartegen. Natuurlijk gaat de Mijnbouwwet altijd boven de PMV en toch kan de PMV wel degelijk iets zeggen over de mijnbouwactiviteiten. Boringsvrije zones zijn daar een voorbeeld van.

Als PS de motie zoals die nu voor ons ligt aannemen, zullen wij die natuurlijk uitvoeren. Bedrijven we dan symboolpolitiek? Ik heb met name van de VVD en de PVV gehoord dat

wij er niet over gaan en dat wij met deze motie de Brabanders zand in de ogen strooien. Dat valt te nuanceren. Ten finale gaat het Rijk over de beslissing of er al of niet wordt geboord, maar gelukkig werkt onze democratie anders dan alleen met besluitvorming ten finale. Elke gemeente neemt bestemmingsplannen aan. Daar wordt fors over gediscussieerd, in de gemeenteraad en daarbuiten, en na lange discussies stellen ze zo'n plan vast. Uiteindelijk echter is het altijd Yves de Boer die met een reactieve aanwijzing kan komen, op elk onderdeel van elk bestemmingsplan. Daarmee is niet gezegd dat met de aanneming van een gemeentelijk bestemmingsplan de burgers van die gemeente zand in de ogen wordt gestrooid omdat ten finale de provincie altijd de kaart van de reactieve aanwijzing kan trekken. Ik heb toezicht op de waterschappen. Als ik wil kan ik een reactieve aanwijzingen geven voor elk beleid dat zij formuleren. Toch heeft niemand, zo hoop ik tenminste, van het algemeen bestuur van de waterschappen het idee dat zij hun achterban zand in de ogen strooien als zij zelfstandig beleid ontwikkelen. Volgens mij geldt dit nu ook voor Brabant. Wij kunnen in ieder geval onderzoeken of we in de PMV en in de Verordening ruimte iets moeten opnemen over wat wij wenselijke ontwikkelingen vinden. Als er dan uiteindelijk altijd nog een hogere macht is die er ten finale ook nog iets van vindt, dan komt dat later wel.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! De gedeputeerde klinkt nu als een wethouder van streng christelijke huize, SGP of iets dergelijks, in een streng gereformeerde gemeente die zegt een vloekverbod in de APV te willen hebben, ook al wil het Rijk het niet. Zo'n vloekverbod wordt dan altijd ook meteen aan de kant geveegd door hogere wetgeving. Tegen beter weten in is de gedeputeerde nu met iets soortgelijks bezig om maar gewoon een beetje de schone schijn op te houden.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Gelukkig gaat nu met die inbreng de discussie over de grens tussen wat je wel kunt opnemen in een regionale verordening en waarmee je het risico loopt dat een hogere macht ingrijpt en wanneer het ongetwijfeld zeker is dat een hogere overheid dat doet. Misschien kan men bij een vloekverbod op zijn vingers natellen dat het dat niet overleeft, maar hierbij ligt het anders. Ik kan een voorbeeld geven. De CO2 opslag bij Barendrecht bijvoorbeeld was juridisch zo ontzettend in kunnen en kruiken dat alle toestemmingen waren verkregen tot en met die van het Rijk maar toch is het niet doorgegaan omdat gelukkig de democratie in Nederland zich op meer vlakken afspeelt dan op dat van degene die ten finale het laatste woord heeft. Het gaat ook over draagvlakken en over hoe standpunten tot stand komen. De hele discussie speelt een rol bij de besluitvorming.

De heer **Van Hattem** (PVV): Uiteindelijk is door inbreng van de Tweede Kamer bij de coalitieonderhandelingen besloten het daar stil te leggen en niet door inmenging van ene provinciale of gemeentelijke overheid. Daar is het uiteindelijk dus wel op het goede niveau beslist en niet zoals hier op het verkeerde adres.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Op dat niveau is uiteindelijk besloten het niet te doen maar ik kan verzekeren dat ze niet spontaan op dat idee zijn gekomen en dat het wel degelijk is gebeurd onder invloed van de discussie in en rond Barendrecht, hoe mensen

en gemeenteraden in die streek standpunten hebben ingenomen. Dat dringt dan door naar boven; zo werkt dat.

De heer **Van Hattem** (PVV): En doordat de Tweede Kamer goed heeft geluisterd.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Ja, naar bijvoorbeeld allerlei mensen in de omgeving zoals ik dat bij dit item hier ook gaan doen. Ik hoop dat ze zich er rekenschap van geven dat het niet niks is en dat het echt heel lang geleden is dat zoveel gemeenten zich in veel gevallen unaniem achter een uitspraak hebben geschaard waar ze ten finale niet over gaan, maar waarmee ze wel meer dan duidelijk signalen afgeven.

Tot slot een oordeel over de motie. Die ontmoet bij ons geen bezwaar want de motie roept ons vooral op tot het doen van onderzoek en het onder de aandacht brengen van een door de Staten aanvaarde motie. Daar kunnen we niet op tegen zijn.

De **voorzitter**: Dames en heren, ik heb bewust wat ruimte gelaten voor interrupties en de gedachtewisseling. De spreektijd was inderdaad kort. De reden is dat we vanmiddag ook Statendagen hebben en we daarvoor nog een stuk moeten reizen. Ik stel voor meteen door te gaan zonder pauze en de tweede termijn kort en krachtig te houden. Ik peil wel even of u wellicht behoefte heeft aan een korte schorsing voor beraad.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): We hebben de motie in voorbereiding waartoe de gedeputeerde ons heeft uitgenodigd en we willen even een aantal collega's aflopen om te kijken of ze die kunnen steunen. Wilt u ons een paar minuten schorsing toestaan?

De **voorzitter**: Vanzelfsprekend. Een minuut of zeven?

De heer **Heijmans** (SP): Negenenhalf graag.

De **voorzitter**: Negenenhalve minuut dan. Dat is een deal.

De vergadering wordt korte tijd geschorst

De **voorzitter**: Ik verzoek u te bevorderen dat de tweede termijn beknopt is.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Voorzitter! Dat zal ik doen.

Ik ben blij met de reactie van de gedeputeerde. Ik begrijp dat hij eigenlijk heel erg blij is met onze motie en de tweede motie die zo dadelijk ook door ons wordt ingediend. Ik vind het echt heel erg jammer dat de VVD zo op haar strepen blijft staan. Ik zie mevrouw Geeraedts weer opspringen. Ik heb begrepen waarom zij dat doet. Zij vindt gewoon dat wij iets aan het doen zijn dat we niet hard kunnen maken. Dat is echt een verschil van visie en ik vind het echt jammer want volgens mij wil de VVD ook niet dat er op dit moment naar schaliegas wordt geboord en wil zij er een duidelijke uitspraak over doen.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Dat ben ik dus volkomen met u eens; nu zegt u het juist. Ook wij willen niet dat er op dit moment wordt geboord naar schaliegas. Daar zijn we het mee eens maar dat staat niet in de motie. In de motie staat een absoluut verbod en

daarom zijn we tegen de motie. Als de motie wordt aangepast en daarin komt te staan dat we de discussie pas gaan voeren over al dan niet naar schaliegas boren in Brabant op het moment dat alle feiten op een rijtje staan, zoals ook in het MER-advies staat, dan zouden wij de motie kunnen steunen. Maar dat staat er niet in en dus kunnen we haar ook niet steunen.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Dat staat er niet in en het is jammer dat u ons hierbij niet kunt steunen. Wij willen naar duurzame energie en dat is de belangrijkste strekking van de motie. We hebben het niet nodig en daarom willen wij dat er niet geboord wordt naar schaliegas.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Dat is nu het verschil. U zegt het zelf. U bent dus gewoon absoluut tegen het boren naar schaliegas, niet alleen op dit moment maar ook niet in de toekomst, omdat u dat als een belemmering ziet voor de transitie naar duurzame energie. Wij zeggen dat dat niet juist is en dat het helemaal geen belemmering voor de transitie naar duurzame energie is – misschien kan het stimulerend werken – maar wij willen dus niet een absoluut verbod op dit moment. Misschien komt het ooit wel eens tot een absoluut verbod en dat zou best kunnen, maar dan wel op basis van de feiten en niet nu terwijl we eigenlijk nog niets weten behalve dan het rapport van Witteveen+Bos en de discussie die hier vanochtend is gevoerd. Wij willen liever het MER-advies en alle onderzoeken afwachten.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Dan vind ik het dus jammer dat de VVD ook niet heeft geluisterd naar de argumenten van GS en de gedeputeerde die duidelijk zei dat er ook een democratisch proces is in Nederland. Dat zien we ook duidelijk in Brabant. Heel veel burgers maken zich enorm veel zorgen. 27 Gemeentes hebben zich op dit moment schaliegas-vrij verklaard, Breda gisteravond, Geertruidenberg gisteravond en ga zo maar door. Er komen er nog een aantal bij. Daar hoor ik de VVD veel te weinig over en dat vind ik jammer. Ik zal het daar met u niet meer over hebben.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Ik wil toch wel even op reageren. Er is op dit moment een moratorium en er is een boorverbod. Er mag op dit moment niets gebeuren. Nu kunt u natuurlijk tegen al die gemeentes gezegd worden dat ze moeten opletten omdat er direct wordt geboord maar dat is dus onjuist. Er kan op dit moment niet geboord worden zolang al die onderzoeken niet op tafel liggen. Dat staat in de brief van minister Kamp. Als u daaraan voorbij wilt gaan en al die gemeentes gaat steunen met: er gaat misschien wel geboord worden, dan geeft u onjuiste informatie.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Ik wil toch op de VVD en met name op mevrouw Geeraedts een beroep doen om even na te gaan hoe dicht we in feite bij elkaar staan. Mevrouw Geeraedts zegt nu dat zij op dit moment niet voor een absoluut verbod is maar dat op grond van nieuwe feiten en nieuwe inzichten het best zo kan zijn dat zij dat over een tijd wel is. Deze motie houdt geen absoluut verbod tot in de eeuwigheid in en de intentie van deze partijen is absoluut dat op grond van nieuwe inzichten en nieuwe feiten er misschien over 100 of over 50 jaar wel eens naar schaliegas geboord kan gaan worden, waarom zouden we dan niet uit voorzorg via onze PMV dat verbod opnemen en

aangeven dat we op grond van nieuwe inzichten de Verordening ruimte en de MPV dan zullen wijzigen. Hebben we het dan nu wel over zo'n wezenlijk groot verschil?

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Zoals u het brengt niet eens zo hoewel het niet in de verordening staat maar mevrouw Brunklaus zegt iets heel anders. De indieners verschillende dus kennelijk van mening. Dan kunnen wij al helemaal niet met die motie uit de voeten.

De heer **Heijmans** (SP): De indieners verschillen volgens mij niet van mening omdat ook mevrouw Brunklaus en ook ik ons realiseren dat er over acht jaar hier een heel andere Staten kunnen zitten die tot heel andere inzichten zijn gekomen en alles wat wij hebben aangenomen weer ongedaan kunnen maken en wijzigen. Dat is nu eenmaal een politiek feit.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Zo bedrijven wij geen politiek. Politiek moet je bedrijven en besluiten moet je nemen op grond van de feiten. Op dit moment zijn die feiten onvoldoende bekend. Er worden allerlei overwegingen in die motie opgenomen waarvan het maar de vraag is of ze allemaal juist zijn. Dus dat is ook twijfelachtig. Dan zeg ik dat wij als VVD geen politiek gaan bedrijven op basis van emoties, want dat is het op dit moment. U spreekt over een absoluut verbod en u zegt dat als de feiten op een rijtje staan het best anders kan zijn. Wat is het dan wel? Het laatste ben ik met u eens maar dat staat niet in de motie.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Ik ben blij dat de VVD op grond van de huidige feiten zegt nu ook niet voor boren te zijn. Waarom zouden we dat dan niet gewoon als provincie opnemen? U doet in feite niets anders dan uitgaan van de huidige feiten en de huidige kennis en op grond daarvan stellen we onze verordening vast. Als we nieuwe inzichten opdoen passen we onze verordening daaraan aan.

De **voorzitter**: De argumenten lijken me wel gewisseld.

Mevrouw **Geeraedts** (VVD): Voorzitter! Dat ben ik helemaal met hem eens maar het staat niet in de motie. Dat is mijn probleem.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus, komt u tot een afronding.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Dat doe ik, Voorzitter! Wij zijn voor duurzame energie en wij denken dat wij met deze motie een stap in de goede richting gaan zetten, zeker gelet ook op het pleidooi van het CDA richting duurzame energie, waarvoor mijn complimenten. Dat GroenLinks en de VVD er echt anders over denken is evident. We zijn tenslotte wel andere partijen.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voorzitter! Ik zal het heel kort houden want we hebben een uitstekende reactie gekregen van de gedeputeerde en daar zijn we heel content mee. We hebben in eerste termijn gevraagd de minister te verzoeken de opsporingsvergunning van Cuadrilla in te nemen. Die is al meer dan drie jaar niet benut.

Een milieuvergunning moet je dan eigenlijk intrekken. Ik weet niet of dat bij opsporingsvergunningen of concessies ook zo is maar misschien wil de gedeputeerde dat in Den Haag aankaarten.

We hebben in de schorsing snel een motie in elkaar gezet met voldoende handtekeningen en misschien is die al aangereikt. Zij wordt mede ingediend door GroenLinks, de SP, de PvdA, de PvdD, D66 en 50PLUS. Hopelijk kan die snel in stemming worden gebracht.

Voor het overige, het is jammer dat de VVD onze motie niet kan steunen. We hebben een tekstconcessie gedaan om te kijken of we ze toch mee konden krijgen maar dat is niet gelukt. Dat is dan zo.

De heer **Leenders** (PvdA): Mevrouw Kerkhof, ik mag u namens mijn fractie hartelijk danken voor uw gloedvolle en geloofwaardige betoog met betrekking tot duurzame energie in Brabant. Bravo, zo zou ik willen zeggen. Ik heb er nog één, wellicht twee vragen over. De eerste is wat u vindt van het voorstel van D66 om te komen tot een Brabants energieakkoord dat nog ambitieuzer is dan het landelijke energieakkoord.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Dat moet ik wel met mijn fractie overleggen maar ik zou er persoonlijk een groot voorstander van zijn. Ik juich het initiatief dan ook toe.

De heer **Leenders** (PvdA): Mag ik u dan vragen in uw fractie ook te bespreken of als uw fractie ermee akkoord gaat we wellicht richting de begrotingsbesprekingen voor 2014 ook kijken of we die ambitie van het CDA en van veel meer partijen in deze ruimte gelijk kunnen vertalen in de begroting voor 2014?

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Ik vind dat geld altijd het beleid moet volgen en dus moet je eerst het beleid met elkaar ontwikkelen. Dat betekent dat je met heel veel partners daarover overeenstemming moeten bereiken. Ik vind wel dat als je met elkaar zover kan komen, wat ik zou toejuichen, er ook geld voor op tafel moet kunnen komen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! Ik verbaas mij erover. Op dit moment wordt landelijk overal over bezuinigingen gesproken en hier zitten wij op decentraal niveau eventjes een plannetje te bedenken hoe we nog meer geld kunnen uitgeven voor een energieakkoord, terwijl met het landelijke energieakkoord al genoeg geld van de belastingbetaler over de balk gaat. Moeten in deze tijd de lasten voor de burgers nog verder verzwaaard worden? Ik vind het een schande.

De heer **Leenders** (PvdA): Naast bezuinigen, bedoeld om de begroting op orde te krijgen, wordt er ook heel erg veel geïnvesteerd in onder andere dat energieakkoord. Dan gaat het onder andere om werkgelegenheid.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dit is geen werkgelegenheid die houdbaar is. Het is gewoon verspilling van belastinggeld, aan de ene kant geld ophalen bij de burgers die al overbelast zijn en aan de andere kant gewoon verkwanselen aan energie-akkoorden, aan windmolenprojecten en aan andere vormen van verspilling van belastinggeld. Ik vind het echt niet kunnen.

De heer **Leenders** (PvdA): Wij verschillen overtuigen van mening met u.

De **voorzitter**: Dat is gebleken; waarvan acte. Ik stop dit debat hierover.

Door de leden mevrouw Kerkhof-Mos, mevrouw Brunklaus, Heijmans, Van Griensven, Van der Wel, mevrouw Spierings en Mondriaan wordt de volgende motie voorgesteld:

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 27 september 2013, overwegende dat:

- *Cuadrilla sinds 2009 een opsporingsvergunning heeft gekregen voor proefboringen naar schaliegas in Brabant,*

constaterende dat:

- *deze vergunning de afgelopen drie jaar niet benut is,*

verzoeken GS:

- *de minister van Economische Zaken te vragen deze vergunning in te trekken, en gaan over tot de orde van de dag.”*

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen. Zij krijgt nummer M2.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Ik moet constateren dat het een enerverende middag is. D66 is altijd positief in haar benaderingen. Wij zien dan ook een positief bijeffect van de hele discussie die hier ontstaat over schaliegas, namelijk een discussie over de versnelling van de transitie naar duurzame energie. Wij zouden zeggen: anders, ja. Dan volgen wij graag de trias energetica: eerst besparen, dan duurzame energie inzetten. Daarom pleiten wij voor een Brabantse energievisie en een Brabants energieakkoord. In allerijl is er een motie in voorbereiding om daarvoor te pleiten.

Dan wil ik meteen maar even reageren op de vraag of dat geld kost. Volgens ons is het vooral dat we hier wat smeerolie kunnen zijn om met het bedrijfsleven en de burgers stappen te doen. Ik wil geen namen van bedrijven noemen want dat zou niet netjes zijn omdat ik dat niet vanuit mijn politieke rol weet, maar ik weet dat er bedrijven bereid zijn te investeren in duurzame energie.

De heer **Van den Berg** (PVV): Is de visie van D66 dat investeren in duurzame energie betekent het plaatsen van honderden windmolens in het Brabantse landschap wat toeristen wegjaagt en zo?

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Het kan vele vormen aannemen en daarom vinden wij het ook belangrijk daarover een discussie te hebben met de Brabanders en het bedrijfsleven zodat we er een goede invulling aan kunnen geven.

De heer **Bouwman** (GroenLinks): We naderen nu een belangrijk punt en daarover wil ik even aan D66 een vraag stellen. Het is ook een antwoord op wat net werd gesteld. Er is natuurlijk een nationaal akkoord en dat is ondertussen doorgerekend door het Planbureau voor de Leefomgeving, door de ECN. Duidelijk is geworden, ook uit het woonakkoord, dat de doelstellingen er eigenlijk nog helemaal niet mee worden bereikt; wellicht 40%. We hebben ons ook hier via een energie-agenda verplicht het een en ander

tot stand te brengen. Mijn vraag aan D66 is of zij het ook zo ziet dat er ruimte is voor een Brabants energieakkoord. Elementen daarvan hebben we al aan de orde gesteld, zoals een energiebesparingsopdracht. Zie motie 30 die in juni is aangenomen. Er lijkt dus volgens mij wel ruimte te liggen.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Er is naar mijn mening zeker ruimte voor een Brabants energieakkoord en voor het vanuit Brabant zaken aanvullen ten opzichte van wat al in het landelijk energieakkoord is vastgelegd.

De trias energetica eindigt tenslotte als het nodig is met het zo efficiënt mogelijk inzetten van fossiele brandstoffen. Dan willen wij dus geen nieuwe relatief risicovolle vormen van fossiele energie.

Last but not least, ten aanzien van schaliegas staan wij op een maatschappelijke kosten/baten-analyse. Heel graag zouden wij zien, dat de gedeputeerde dit nog wil meenemen in zijn gesprekken met het ministerie.

De **voorzitter**: Door de leden mw. Lestrade-Brouwer en Bouwman wordt de volgende motie voorgesteld:

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 27 september 2013, constaterende dat:

- *er in PS een brede wens is te komen tot een breed gedragen energieakkoord met een hoger ambitieniveau dan het landelijke akkoord,*

roepen GS op:

- *hiervoor het initiatief te nemen, het gesprek aan te gaan met relevante organisaties en PS hierover te rapporteren, en gaan over tot de orde van de dag.”*

Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen. Zij krijgt nummer M3.

De heer **Van Griensven** (PvdA): Voorzitter! Er is vanmiddag veel gezegd en er zijn veel behartigenswaardige woorden gesproken. Ik heb nog een paar opmerkingen.

Vanmorgen kwam naar voren dat de periode die minister Kamp heeft bewerkstelligd, ingevuld wordt met een discussie die op twee manieren te organiseren is, via de lijn STRONG (Structuurvisie Ondergrond) of via de Rijksstructuurvisie, het traject MER. Mijn vraag aan de gedeputeerde is nu welke van de twee trajecten de meeste kans op invloed door de provincie heeft. Dan kan ieder op zijn eigen manier kijken hoe ze Den Haag kunnen beïnvloeden bij het maken van die keuze.

Mijn tweede constatering is dat de gedeputeerde toch blijft worstelen met wat hij heeft verteld tijdens de hoorzitting in Den Haag en wat hij op papier heeft gezet en aan ons heeft meegedeeld. Ik denk dat hij in zijn enthousiasme over het nieuwe woord onderzoeksboring niet goed naar de tekst heeft gekeken. Het zij zo.

Ik ben ook zeer blij met de bijvangst van deze discussie dat we in het kader van duurzame energie wellicht een stapje vooruit kunnen maken.

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voorzitter! Wij willen even reageren op de ingediende moties, allereerst motie M1. De wet Milieubeheer sluit eenvoudig uit om in de PMV regels

te stellen met betrekking tot mijnbouwwinrichtingen. Dat hebben wij onderzocht en wij zien dus geen enkele mogelijkheid om de PMV daarvoor te gebruiken. We vinden de motie ook absoluut overbodig. Er is onder andere geen termijn in genoemd. Het leidt ook tot een absoluut verbod. Ook de overwegingen vinden wij niet deugdelijk. Verder vinden wij de motie voorbarig. We willen gewoon eerst de feiten goed op een rijtje hebben. Er is nu een moratorium en er kan nu niet worden geboord. Wij vinden het als VVD ook goed dat er nu een moratorium is en dat nu niet tot schaliegaswinning kan worden overgegaan. Nadat de feiten op een rijtje zijn gezet volgt de beslissing tot het al of niet winnen van schaliegas. Eigenlijk staat al heel goed in de aan het begin van de vergadering aangenomen motie M7 dat we eerst de structuurplanvisie MER afwachten en dan besluiten hoe we verdergaan.

Motie M2 van het CDA is onzes inziens een onnodige en voorbarige motie. Juist omdat er nu al een moratorium is, kan er nu niet geboord worden. Ik heb zojuist ook al gesteld dat wij voor dat moratorium zijn.

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Voorzitter! Ook ik zal kort zijn. Als aanvulling op mijn eerste termijn wil ik aangeven ook al gaan we er niet over, dat wij heel blij zijn met het initiatief van het CDA, neergelegd in de motie welke wij ook steunen. Daarnaast had ik nog enkele suggesties voor de Provinciale milieuverordening maar dat zal ik bij een latere gelegenheid doen.

Verder wil ik aangeven dat onze energiebehoeften moeten worden vervuld door de ontwikkeling naar duurzame energie en niet door de jacht op en een zoektocht naar nog meer fossiele grondstoffen.

We wensen GS succes met het zo goed mogelijk borgen van de provinciale belangen, zoals grondwater, milieu, natuur en landschap.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! Zoals al terecht is opgemerkt, is er sprake van een tegenstelling bij de motie die nu voorligt. Sommige indieners zeggen heel duidelijk: nooit boren naar schaliegas. Anderen zeggen geen definitief nee. Dat roept vragen op. Worden de Brabantse burgers voor de gek gehouden met deze motie en hoe gaan GS dit interpreteren. Is het gewoon niet veel zinvoller eerst de onderzoeken af te wachten, waartoe ook in de eerste motie is opgeroepen en nu even een pas op de plaats te maken. Mijn vraag is dus hoe GS omgaan met deze motie.

In eerste termijn heb ik ook al gevraagd naar de gevolgen van de boringsvrije zone. Wat heeft dat voor gevolgen voor andere activiteiten in de ondergrond? Hoe juridisch houdbaar blijft de Provinciale milieuverordening nog? Wat zijn de gevolgen voor het bedrijfsleven? Dat is vermeld in de memorie van antwoord maar ik zou toch graag een toelichting hebben opdat eventuele nadelige effect.

Tot slot, hoe willen GS nu omgaan met de hartenkreet van gedeputeerde Van den Hout voor draagvlak. We hebben ook al gezegd dat er veiligheid en draagvlak moeten zijn in dit dossier rond schaliegas.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter! Ik ben blij dat heel veel partijen hebben gezegd dat we de energiediscussie eerder en sneller moeten houden. Ik hoop ook dat als we er eenmaal over gaan praten er meer budget van de provincie beschikbaar wordt gesteld voor duurzame energie, want dat is echt pure winst. Wanneer partijen weten dat we voor

15 tot 30 jaar aardgas hebben, begrijp ik niet waarom we nu anderhalf jaar op dat onderzoek willen wachten en waarom we niet veel sneller gaan investeren in duurzame energie. Ik denk dat de noodzaak wel duidelijk is.

Verder ben ik helemaal voor het burgerinitiatief zoals door de PVV op dit punt geopperd. Ik denk dat er de komende tijd voldoende mogelijkheden zijn voor GS om dat te onderzoeken als we dat zouden willen. Dat zouden wij in ieder geval van harte toejuichen.

Tot slot wensen wij GS als de motie wordt aangenomen veel wijsheid en succes bij de uitvoering.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Voorzitter! Ik heb een aantal nieuwe vragen gehoord. De PvdA vroeg waar de voorkeur naar uitgaat, een project-MER die zich alleen richt op schaliegas of het invoegen in het traject van STRONG, de structuurvisie ondergrond. Wat mij betreft het laatste. Het is wat moeilijk voorstelbaar dat we nu een structuurvisietraject zouden ingaan dat zich alleen richt op schaliegas en parallel daaraan zouden meegaan met een structuurvisie die zich richt op alles wat zich in de ondergrond afspeelt. Het zou een overbodige verdubbeling zijn. Invoeging in het STRONG-traject maakt ook veel beter de afwegingen die moeten worden gemaakt duidelijk. Het gaat dan niet alleen om al of niet schaliegas maar per locatie ook daar waar andere mogelijkheden dan schaliegas bestaan een afweging wat de voorkeur verdient. Als er ergens bijvoorbeeld kernafval in de grond gestopt wordt, moet dan nog al of niet toch naar schaliegas worden geboord. Die vragen komen niet aan de orde bij een project-MER voor alleen schaliegas maar wel in het STRONG-proces. Dat laatste heeft dus mijn voorkeur, al was het maar omdat ik lid ben van de IPO-kerndelegatie die over STRONG gaat en niets te zeggen heb over een project-MER.

Als het gaat om de onderzoeksboring zou ik willen zeggen: lees het weblog. Daarin staat al wat ik heb gesuggereerd aan de leden van de Tweede Kamer. Het hele begrip onderzoeksboring was een suggestie voor de nationale wetgever. Het heeft geen enkel effect voor Brabant. Daar staat volgens mij redelijk duidelijk beschreven wat wij hebben bedoeld.

De VVD herhaalde dat het onmogelijk zou zijn in de PMV bepalingen op te nemen die betrekking hebben mijnbouw. Dat is niet het geval. We hebben in Brabant bepalingen rond boringsvrije zones. Dat heeft ook betrekking op schaliegas. In die zones mag volgens de provinciale verordening nu niet naar schaliegas worden geboord.

De negatieve gevolgen voor het bedrijfsleven bij een verbod op boringen zijn dezelfde die nu gelden in de boringsvrije zones in waterwingebieden. Daar kan in principe niet geboord worden. We kunnen in elke verordening van de provincie wel hardheidsclausules opnemen en ook duidelijk omschrijven dat het verbod enkel in bepaalde gevallen van toepassing is en niet in andere zodat boringen die bijvoorbeeld nodig zijn voor WKO (warmte-koudeopslag) of voor geothermie die we wel willen toestaan, niet te lijden hebben onder het verbod op boringen naar schaliegas. Als we het dus zo algemeen bekijken zijn er negatieve gevolgen voor het bedrijfsleven maar dat is heel wel te voorkomen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Is dat niet in strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur om het met een uitzonderingsbepaling te bewerkstelligen? Moet dat

niet bij elke vergunningsaanvraag een uitzonderingsbevoegdheid worden gehanteerd? Haalt de provincie zich dan niet ontzettend veel bureaucratie op de hals?

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Nee hoor, dat doen we al jaren. Het gaat hartstikke goed.

Met betrekking tot het moratorium, waarover velen hebben gesproken, wil ik toch een kleine nuancering aanbrengen. Er bestaat op dit moment geen moratorium. Er is een vergunning afgegeven om te kunnen boren naar schaliegas en het is aan de initiatiefnemer of deze die verzilvert. Wat de minister daarover zegt in zijn brief is letterlijk: Voor de gebieden waarvoor reeds een opsporingsvergunning is verleend, zal met de initiatiefnemers worden afgesproken dat er geen stappen worden gezet alvorens de structuurvisie et cetera. Het zijn wel afspraken die de minister moet maken. Hij heeft geen middel om het bedrijf dat die vergunning heeft, tegen te houden in het effectueren van de vergunning. Nu geloof ik graag dat hij daar zijn best voor zal doen en nu geloof ik ook nog dat Cuadrilla niet zo gek is dat ze alle draagvlak bij voorbaat zal vernietigen door nu in de komende anderhalf jaar ergens boringen te doen, maar voor alle duidelijkheid, er is geen sprake van een wettelijk moratorium hierop, zoals vandaag werd bedoeld.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! De gedeputeerde kan dit nu gemakkelijk zeggen maar hij is zelf de wegbereider geweest voor onderzoeksboringen en die bij het Rijk te suggereren. De gedeputeerde heeft zelf al het pad bereid om met onderzoeksboringen lekker aan de gang te gaan, zodat er toch in de Brabantse bodem gefrackt gaat worden. Is dat dan niet zelf het moratorium onderuit halen?

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Dit valt volgens mij in de categorie iets per se niet willen begrijpen. Ik heb het nu zes keer uitgelegd.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik begrijp donders goed wat u bedoelt maar u bent gewoon uw boekje te buiten gegaan en dat wilt u niet toegeven. Zo simpel is het. U bent gewoon nu een wegbereider voor fracken in Brabant. Dat is mijn conclusie.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Waarvan acte. Ik zou zeggen: dien een motie van wantrouwen in.

De minister zegt ook nog iets over betrokkenheid van burgers wat misschien minstens net zo ver gaat als de Statenleden tot nu toe hebben gesteld. Bijna aan het einde van zijn brief schrijft hij: Tevens zal ik verkennen op welke manier ik lokale en regionale overheden meer kan betrekken bij het vaststellen van voorwaarden en condities waaronder vergunningen voor opsporing en mogelijke winning van schaliegas kunnen worden verleend. Dat is onderdeel van het STRONG-proces. Daarbij staat ook de hele Mijnbouwwet opnieuw ter discussie. Die staat op dit moment al ter discussie omdat we het hele STRONG-proces zijn ingegaan. Wat ook ter discussie staat is de beperkte zeggenschap van de provincie en van lokale overheden in die Mijnbouwwet. Op dit moment staat er dus van alles te gebeuren. Daarom denk ik dat het goed is als PS hier uitspreken – en dat hebben ze gedaan – dat lokale belangen gewicht in de schaal moeten leggen.

In motie M2 wordt gevraagd het ministerie van Economische Zaken op te roepen de vergunningverlening in te trekken. Dat heeft geen gevolgen voor provinciaal beleid en in die zin hebben wij er geen opvatting over en ook geen bezwaar tegen.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter! Het is ook een interruptie in uw richting. Ik zou graag uw advies willen horen over motie M3. De vraag is of deze binnen of buiten de orde is gelet op het onderwerp. Ik ben wel hartstikke voor de motie.

De **voorzitter**: Een van de afwegingen die ik in het debat heb gehoord is dat in de brede complexiteit van afwegingen rondom schaliegaswinning naast veiligheid en draagvlak ook te berde zijn gebracht de betekenis van deze actie in het kader van het energiebeleid. Dat is regelmatig als zelfstandig argument naar voren gebracht en ik zie dan ook geen enkele reden om die motie buiten de orde te verklaren.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Precies. Ik heb van zo goed als alle fracties gehoord dat schaliegas moet worden gezien in breder verband in het kader van een brede energie-agenda. Als de oproep in PS door een meerderheid wordt gesteund om tot zo'n initiatief te komen, zullen we dat zeker uitvoeren. Het dictum is wel wat over de schutting gegoooid. GS worden daarin opgedragen het allemaal maar te organiseren. Misschien is het goed als de motie wordt aangenomen in de commissie te bespreken hoe we dat precies vorm moeten geven. Wat mij betreft kan dat in samenspraak met PS gebeuren.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voorzitter! Ik begrijp de suggestie van de gedeputeerde dat het wellicht beter is het eerst in de commissie te bespreken, waarbij het nog even de vraag is welke commissie dat moet zijn. Maar dat lossen we vast wel op. Na overleg met de mede-indieners van GroenLinks kan ik zeggen dat we bereid zijn de motie aan te houden en eerst in de commissie te bespreken.

De **voorzitter**: Motie M3 is aangehouden en maakt nu geen deel meer uit van de beraadslagingen in deze vergadering.

Hiermee is een einde gekomen aan de tweede termijn van de zijde van het college. Ik denk dat het mogelijk is direct over te gaan tot de stemmingen, tenzij er nog behoefte is aan nader beraad.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter! Ik heb nog geen antwoord gehad op mijn vraag aan de gedeputeerde hoe hij denkt zijn hartenkreet vorm te kunnen geven voor draagvlak in de samenleving.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): De hartenkreet die ik heb uitgesproken was het verlangen naar een zo breed mogelijk draagvlak hier in de Staten. Dat zullen we bij de stemming merken.

Verder is de samenleving heel wel in staat, zo blijkt wel weer, lucht te geven aan wat er zo op lokaal en regionaal vlak gebeurt, getuige alle acties rondom schaliegas en getuige de stellingname van inmiddels 27 gemeenten en deze Provinciale Staten.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nu spreekt de gedeputeerde zichzelf toch grandioos tegen. Op zijn eigen weblog heeft hij geschreven over draagvlak in de samenleving als hartenkreet en er wordt niet met één woord over besluitvorming in deze Staten gerept. Hoe gaat hij dat nu vorm geven? Ik vind dat hij zich er op een te gemakkelijke manier vanaf maakt.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): In dat kader heb ik zojuist een alinea uit de brief van minister Kamp geciteerd die zelf al pleit voor het veel meer betrekken van de lagere overheden bij besluitvorming over de winning van schaliegas. En ook heb ik gezegd dat wij dat van harte zullen ondersteunen welk structuurvisie-traject nu ook afgelegd gaat worden. Daar wordt dus gelukkig geen voorzien.

De heer **Van Hattem** (PVV): Wilt u de burgers er ook nog bij betrekken, bijvoorbeeld via een referendum, of blijft de burger buitenspel staan?

De heer **Van den Hout** (GS;SP): De burger staat nooit buitenspel. We zijn nu met z'n allen aan het discussiëren, juist omdat de burger is opgestaan en ergens iets geproblematiseerd heeft. Dat is opgepikt door de vertegenwoordigers van die burgers en daar bent u er een van. Volgens mij wordt op dit moment volop gesproken met burgers en gemeenteraden en andere vertegenwoordigers van de burgers en dat bent u.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is geen referendum.

De **voorzitter**: Nee, de argumenten zijn voldoende gewisseld. Mijn indruk is nu dat we direct tot stemming kunnen overgaan.

In stemming komt motie M1

De heer **Burger Dirven** (VVD): Tegen.
We vinden de motie overbodig. Er is geen termijn genoemd. Ze is voorbarig. We willen graag eerst de feiten op een rijtje hebben.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voor.

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Voor.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De heer **Van Griensven** (PvdA): Voor.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voor.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Voor.

De heer **Mondriaan** (50PLUS): Voor.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: De fractie van de OSN is afwezig.

Ik stel vast dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD en de PVV tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor zodat zij is aangenomen.

In stemming komt motie M2

De heer **Burger Dirven** (VVD): Voor.

Met de uitleg van de gedeputeerde dat het geen wettelijke moratorium is en de VVD er duidelijkheid over wenst dat er op dit moment niet geboord wordt, kunnen wij instemmen met deze motie.

Mevrouw **Kerkhof-Mos** (CDA): Voor.

Mevrouw **Van Iersel** (SP): Voor.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

Het is geen provinciale bevoegdheid om hierin te treden en ook wordt de burger er een beetje mee voor de gek gehouden want het is symboolpolitiek.

De heer **Van Griensven** (PvdA): Voor.

Mevrouw **Spierings** (D66): Voor.

Mevrouw **Brunklaus** (GroenLinks): Voor.

De heer **Mondriaan** (50PLUS): Voor.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: De fractie van de OSN is afwezig.

Ik stel vast dat de aanwezige leden van de fractie van de PVV tegen deze motie heeft gestemd en die van de overige fracties ervoor zodat zij is aangenomen.

Sluiting

De **voorzitter**: Deze vergadering komt hiermee tot haar einde. Tot slot mag ik u de hartelijke groeten overbrengen van onze via internet meekijkende collega Tineke Klitsie, die u allen bedankt voor uw medeleven naar haar valpartij. Het gaat intussen beter en ze is blijkbaar in staat ons via internet te volgen. Dag Tineke.

We zien elkaar weer op vrijdag 1 november en vanmiddag nog verder in Ossendrecht voor onze Statendagen waar ik u straks weer hoop te begroeten.

De voorzitter sluit te 15:38 uur de vergadering